

Poština plačana v gotovini

ŽENSKI

S V E T

LETO XV / 1937 / SEPTEMBER

Angelca Ocvirk: Mladost ... / Ljuba Prenner: Mejniki /
Anica Černež: Pomladno pismo / Milica Š. Ostrovška:
O kraljični, ki se ni mogla smejeti / Draga Hudalesova:
Birič / O. G.: Položaj slovenske žene / Zlata Pirnat: Iz
Bele Krajine / Kritike in poročila / Obzornik / Priloge:
Naš dom, modna priloga, krojna pola

Tečaji nemščine v Delavski zbornici v Ljubljani

Večerni za odrasle, dnevni za šolsko mladino. Vhod iz Čopove ulice (pred kavarno)

Najbolj primerni za začetek pouka so otroci iz 4. razreda osnovne šole

Na razpolago so začetni, nadaljevalni in konverzacijski tečaji za šolsko mladino in odrasle posebej. Tedensko 2 uri, učnina 40 din mesečno

---

Darovi za tiskovni sklad

Gg. Copič Mila Lit 4—, Angelina Cergol $\frac{1}{2}$ dolarja; po 15 din: Ljudmila Libalová, Rozalija Braz; po 10 din: Ana Jerina, Saša Vovk; po 8 din: Rasta Plesković, Marija Slejko; po 6 din: N. Bizjak, Anica Robnik, Jožica Roš, Marija Mahkovec, M. Vizjak, Milka Pipuš, mr. ph., Slava Zalokar, Pavla Naprudnik; po 4 din: Pavla Rotar, Minka Osterc, Pavlina Božič, Jerica Pirc, Jela Bauman; po 3 din: Greta Turk, Ana Vatovec, Micika Kunaver, Milica Reiher, Ana Turk, Tončka Armeni; po 2 din: Ana Fürst, Lidija Novak, Jelica Čolović, Bela Kalčič, Milka Plevčak; po 1 din: Angela Čertanc, Jana Baraga. Cenj. darovalkam iskrena hvala!

Cenjenim gg. naročnicam!

Redno prejemanje lista je odvisno od rednega plačevanja naročnine!

Denar za kroje, risbe itd., je poslati z naročilom vred (lahko tudi v znamkah), sicer se naročilo ne izvrši.

Vsako spremembo naslova je treba javiti takoj: poleg točnega novega naslova je navesti tudi stari naslov. Zvezki, ki se izgube po krivdi naročnice, se nadomestijo le proti plačilu.

K vsakemu vprašanju je dodati znamko za odgovor.

Ako izgubite položnice, ne reklamirajte je. Na vsakem poštnem uradu dobite položnico, na katero napišete poleg našega naslova še številko našega pošt. ček. računa 14.004. S tem prihranite sebi in nam delo in stroške.

Lista ne posojajte takim, ki si ga lahko naroče same, pač pa smatrajte v svojo dolžnost, da ga pokažete in priporočite vsaki svoji znanki.

Mladost . . .

Angelca Ocvirk

. . . pač pa je to krik 700 tih, ki čakamo na odrešenje svoji brezposelnosti . . .

Iz pisma

Sklonjene nad kupi knjig smo sanjale o belem dnevu, polnem sonca, o vstajenju resničnega življenja . . .

Oči so strmele v odprto knjigo, misli pa so romale daleč, daleč. Najlepše ure življenja in mladosti so bile takrat izpete, le da se tega ni zavedala nobena izmed nas. To so bile ure sanj, ure najčistejšega hrepenenja in resnične vere. Zgodovinske lekcije so prestale, ker so jih samo oči zasledovale, misli pa so romale vse v sanjah.

Bila je zadnja pomlad študija: pomlad, ki nam daje sonca, nastilja cvetja in zelenja, tista lepa pomlad, ki preraja duše, da upajo . . . Pred nami je bil diplomski izpit. Katera izmed nas se ni resno oprijela študija? Katera od nas ni imela vere v sebe, v svojo moč in v ljubezen, ki smo jo čutile do najmlajših, ki nam jih bodo izročili v vzgojo in pouk? Katera izmed nas se ni vsa predala toplim mislim na to sveto nalogo? Kaj nas ni klical narod, naš narod, da mu damo svoje najsvetejše in največje — našo ljubezen? Kaj nismo vse sanjale, da pojdemo med ta narod, iz katerega smo in za katerega smo? Da, vse smo toliko tihih ur preživele v pričakovanju, da pojdemo na pot kot apostolke ljubezni in nege. Naš cilj je bil razred drobnih glav, iskrenih oči, tam kje v mirni vasi prelepe Slovenije, a me med njimi, kakor dobre matere, ki se v ljubezni in dobroti žrtvujejo. Pa matura je bila pred vrati, zato tem sanjam ni bilo več prostora; žal, tudi kasneje nikoli več. Resno delo je iz sanjavih dekliških duš ustvarilo trezna dekleta — žene, sposobne za pionirstvo po vaseh, med mladim naraščajem.

Na Vidovo smo si segle v roke, nekoliko izmučene, vendar vesele uspehov. Šle smo na oddih na svoje domove, v okrilje ljubljene domačega ognjišča, saj smo po mnogih izdatkih dospeli do „lastnega kruha“.

Nekoliko mesecev nato . . . Nekje zaslišiš svoje ime. Kolegica te kliče. Vesel pozdrav in smeh! Najprej pogovor o liniji, nato še kakšna dekliška tajna, potem šele pride na spored vprašanje o prošnji za državno službo. Seveda ima že vsaka vse v redu! Pripomba g. šolskega nadzornika, „morda samo leto dni čakanja“, naredi vsako nadaljnjo skrb brezpomembno . . .

Čez leto dni . . . „Poslala sem dodatek k prošnji, kjer prosim za katerokoli banovino, prošnjo po nastavitvi v Sloveniji preklicujem. Morda bo tako preje! Saj je končno vseeno: vrh Pohorja ali pa Črna gora!“ S temi besedami se pozdraviva. Ničesar naju ne povede več na pogovore o vitkosti, o športu, zdaj naju zanima samo še življenje drugih. Je

v njih več vere in upanja? Pa zveš: ona je bila dva meseca kot volonterka na šoli, nato jo odklo, da nima dovoljenja učiti, vrže na cesto brezdelja in obupa; ta roma po posredovalnicah za službe, druga trka na vrata, kjer je kaj upanja za posredovanja v Beogradu; tretja prebira oglase dnevnega časopisja in išče kakoršnekoli zaposlitve . . . Pa zaman. Čakajo, trkajo, romajo, prosijo in vseh odgovor je — obluba. Spočetka veruješ, saj so to tvoji soljudje. Nekega dne opaziš, da se vera v ljudi krha. Vsak dan silneje te zadeva brezbrizje onih, ki gledajo naš pogin. In vsak dan ti je neznosnejši, a dom vedno tesnejši. Povsod udarja vate kruta resnica brezposelnosti . . .

Dve leti nato . . . Dva in dvajset let nam je. Se katera zaveda tega? Saj že zdavnaj ni v nobeni več tiste razposajene mladosti, ki v hrepenenju steza roke do samih zvezd. Teža pada nate ob misli, da bi se te počitnice lahko pripravljala že za drugi izpit. Nekatero so na univerzi, s čimer jim je omogočen nadaljnji študij. Bodo vsaj najlepša leta preživele v delu, čeprav jim bo sledila naša usoda. Druge se ubijajo z instrukcijami in hodijo za borne honorarje ure daleč. Tretje so imele srečo: dobile so službo vzgojiteljice. Spočetka se jim zdi to raj, neskončna sreča. Plače so skromne, toda delo ni baš naporno. Pa tudi tem ni prizaneseno. Trpka spoznavanja prihajajo in razjedajo ideale, s katerimi so bogatile svojo dušo. Bedno spoznavanje sužnje tlačiti njih mladostni polet. Vedo: ne smeš imeti lastne volje, če hočeš ustrezati željam nadrejenih. Bodi brez volje in misli, zatiraj vsako željo po svobodi in se predajaj vsa, če nočeš, da te vržejo na cesto. Otrokom, ki so ti izročeni, daš vse, kar si dolgi dve leti zatirala v sebi. Toploto, ki prihaja iz duše, daš njim in le zanje živiš. Vsakega spoznaš do poslednje niti njegovega bistva in se mu povečaš z vso pozornostjo. Toda v tvoje tiho delo udarjajo z brutalnostjo, brez razumevanja in brez srca baš oni, ki bi morali biti za tvoj trud hvaležni. Neodgovorni za tvoje človeško dostojanstvo uničujejo vse, kar zgradiš, sama pa trpiš od spoznanja, da si manjvredna. Saj smeš biti le varuhinja in telesna negovalka. Tako se v takem okolju oddaljuješ od njih vsak dan bolj in naposled si le še tujka v rodbini, z zavestjo, da je bil ves tvoj trud zaman. Nekega dne ne vzdržiš več in padeš znova v brezposelnost. Druge so bežale iz hiš, pregnane radi ženskega ponosa, ker niso mogle biti „dekleta za vse“. Kajti kljub vsem bridkostim mladost ne pozna polovičarstva in hinavske krinke.

No, najbolj skopo pa je število onih, ki so bile nastavljene, pač rojene pod zvezdo sreče ali protekcije. Vse druge pa zaman gledamo v časopisje in čakamo namestitve. Čakamo na številke proračuna in „aprilskih imenovanj“. Kako dolgo še? Obljub smo site. Prav tako nas ironične opazke bolijo, češ, za hribe nam je škoda, kadar bomo pa stare, nas bodo iz usmiljenja že poslali kam visoko . . .

Kaj res ni več pomladi za nas? Kaj res ni za nas življenja, tistega resničnega in pravega? To kar živimo zdaj, je umiranje. Nam pa se hoče življenja ljubezni in zdravja, življenja bojov in žrtev in zmag, življenja odpovedi in lepote, zate, o narod naš . . .

Mejniki

Ljuba Prenner

(Dalje)

Pri „ravnatelju Šribarju“ so sedeli pri kosilu. Bilo jih je precej okrog iztegnjene mize, ki je skoraj izpolnila vsó sobo. Predsedoval je gospod ravnatelj Šribar sam in vsi so morali čakati, da je oče sedel; nato šele so sedli po vrsti: Hugo, štirinajstletna Pepca, ki je hotela jeseni na učiteljske k nunam v Maribor, potem dvanajstletna Malika, še osasta in klepetava šolarka, za njo Hansi, potem požrešni Peter in poleg njega šestletna Greti. Pozneje je prisledla še mati, ki je prinesla dveletnega Pavla s seboj k mizi, ko je bila nasitila malo, komaj tri mesece staro Renatko, ki je sedaj spet spala v košarici ob postelji staršev.

Pri mizi in jedi je moralo biti vse tiho in mirno. Prvi je vzel oče, za njim Hugo, ostalim pa je delila starejša sestra Pepca.

Hansi je s svojega prostora skoraj vsak dan znova gledal na sliko, ki je visela prav njegovemu prostoru nasproti na steni. Bil je fotografski posnetek opustošene Podgorice koj po velikem požaru. Gledal je v sliko, ne da bi bil kaj premišljeval ob tem, le zato, ker je moral molčati, ko so srebali vročo juho.

Požrešni Peter in Malika sta se že spet suvala pod mizo. Oče še ni ničesar opazil; mati pa je, kakor običajno, imela opravka z malim. Ko ta odraste, pride Renatka na vrsto in za njo najbrž spet eden in tako naprej. Hansi je bil tega že tako vajen, da bi se mu bilo kar čudno zdelo, ako ne bi bilo več majhnih otrok pri hiši.

Oče je jedel naprej, ravnodušno je zvečil in požiral, ne da bi se brigal za otroke. Sedaj pa je sunil Peter s komolcem in Malika je zajavkala. Oče je seveda zlasal Petra in udaril Maliko po roki. Že spet sta se cmerila in Greti se jima koj pridruži, morda se prične cepiti tudi Pavlek. Oče se ni več zmenil zanje in njih jok ter je jedel naprej.

Ko so odložili žlice, se je Hansi odločil:

„Ti oče, kaj pa je to ‚individuum‘?“ je vprašal slovensko.

„Hm“, je menil oče in velel, kažoč z vilico na Hugona: „Tega vprašaj!“

„Kje si pa to ujel?“ se je zarežal Hugo in Hansi je vneto nadaljeval: „In kaj je to eksemplar?“

„Kje loviš te izraze? Ali te je kdo tako imenoval? Saj si res individuum in svoje vrste eksemplar!“

„Da, da! Svoje vrste je tudi rekel, a ne meni, marveč tistemu Heinzu, za katerega smo morali iti danes v cerkev in stati tam na trgu.“

„Tako? In kdo je to trdil?“

„Bendetov doktorček in gospod Marinc sta se pogovarjala in rekla, da je bil ta Heinz pri nekih ženskah individuum in svoje vrste eksemplar!“

„Ti smrkavec!“ je zavpil gospod ravnatelj razburjeno. Še preden ga je mogel Hugo prestreči, je pograbil Hansija za ovratnik, ga potegnil izza mize in ga med splošno zmešnjavo krepko naklestil.

Potem je vrgel servieto na mizo in zarenčal nad Hugonom: „V mojo pošteno hišo ti ni treba nositi takih ogabnih besed. Nič ugovora! Ne smeš misliti, da sem jaz tako omejen, da vašega novodobnega čevkanja ne razumem! Ti pa klečat!“

Hansi je pokleknil v kot, Hugo pa je vzel klobuk in šel. Šele na stopnicah se je na glas zasmel.

Gospod ravnatelj pa je šel v spalnico, da bi kakor običajno po kosilu legel na divan. Jezno se je vrgel na sedalo, da so slišali škripanje tudi v jedilnico, kjer je mati mirila otroke.

Jezzen je bil zares!

Da bi mu tile smrkavci zrasi preko glave? Nak, preveč se je moral truditi zanje, da bi jih sedaj ne smel vzgajati po svoji volji. In takih dvomljivih besed kratko in malo ne trpi v svoji pošteni hiši; zato ne daje svojih sinov v šolo, da bi mu prihajali s tako učenostjo domov! Moj Bog, otroci stanéjo mnogo denarja! Prihodnje leto bo moral dati v šole tudi Hansija in Pepco. Da bi le Hugo kmalu skončal magisterium! Kaj pa naj bi sicer počel z otroki? Imetja jim ne more zapustiti nobenega, saj gineva njegov zaslužek kar sproti za domače potrebe. To veliko, lepo stanovanje v poslopju mestne hranilnice ga je stalo precejšnjo vsoto, ko ga je bilo treba urediti. Saj niso mogli več prebiti one tesnobe doli pri Bradaču! In vse, kar more dati otrokom s seboj, bo le primerna izobrazba, ki jim utre pot do lepega kosa kruha. Kaj pa je sam podedoval? Ničesar. Mati je lani umrla gori v Orehovici, saj ji je še pogreb plačal! In vedno je treba očimu pošiljati nekaj priboljška ob praznikih. Polsestra se je poročila z nekim rudarjem. Menda jim ni Bog ve kako ugodno postlano! Kaj jim more pomagati; saj komaj za lastne dovolj zasluži. In vendar bodo njegovi otroci mnogo na boljšem, kakor je bil svojčas sam, če bodo le hoteli.

Zato je pa tudi gospodar v hiši! Ali jim ni dovolj pripravil, da jih sme sedaj pestiti kakor je prav!

Oh, jutri bo treba sklicati sejo hranilničnih odbornikov, gospod Engelman že nekaj dni neprestano sitnari, da to in ono ...

Gospod ravnatelj je težko vzdihnil, se zvalil proti zidu in skušal malo zadremati.

Prav zares, življenje ni bilo lahko!

* * *

Zvečer je bil v Vobachovi dvorani, ki jo je bil uredil novi gospodar Avgust Vobach v prostornem prizidku, slavnostni koncert.

Mladi Bende je stal pri vratih in gledal z bleščečim pogledom po ljudeh. Moj Bog, kdo bo pa poslušal to težko godbo! Ta opera „Immen-see“, ki je Moll ni nikdar dokončal, je bila tako nemogoča v pevskih in idejnih prizorih, da se je še nihče ni upal spraviti na oder. Ta uvertura, ki jo na najpotrebnejše skrčeni dunajski filharmonični orkester res vzorno izvaja, je v kompoziciji kakor tudi v instrumentalni izdelavi tako sila težka, posamezni, naglo zaporedoma se vpletajoči motivi so sami zase tako močni, da zabrišejo v poslušalcu vtis celote, mu sploh ne dajo priti do razumevanja, kakor da zanje ni prostora v človeških možganih.

Sicer pa — ali ni baje Heinz sam umrl v sanatoriju za duševne bolezni? Nekateri sicer pravijo, da je bila pljučnica kriva njegove smrti — no, naj bo kakor hoče, hvala Bogu, da podrsava meni življenje vse drugače iz leta v leto. Pisarna, gostilna, nekaj branja in politike, malo potovanja in doma malo sitnosti in — dekleta.

Gladil si je ozko, rjavó bradico in skušal v poltemi preko te mešanice zvokov ujeti z očmi nekaj mičnih ženskih lic tam spredaj.

Čemu torej toliko tragike, kakor je v tej muziki, ali ni življenje okroglo kot svetovna obla, in če ga obrneš, najdeš na drugi strani prav toliko vznemirjajočega ugodja!

Med godbene komade so bile vrinjene pesmi, ki naj bi bile koncert izpopolnile in dodale to, kar si ljudje od godbe obetajo. Pel jih je baritonist, isti, ki je pel zjutraj v cerkvi „Agnus dei“ in končni requiem.

Plaho upanje je znova raslo in starikavi obraz gospe Edite je zagorel v starem, nekdanjem žaru. Prestrašena se je zdrznila in močan val krvi ji je zaplal k srcu, ko je zapel mladi, nečimerni pevec:

„Mir träumte von einem Königskind . . .“

To je bil vendar Heinz! O Heinz — kdo bi se v tebi ne bil motil tisočkrat, neštetokrat? Ti muhasto, omahljivo, nepreračunljivo, zlobno in zlato srce! Ti veliki, stari otrok in otročji grešnik! Ti upornik in sporkornik! Ti sovraštvo in ljubezen v enem plamenu — o, ti moj Heinz!

„ . . . das kann nicht sein,

ich liege ja im Grabe.

Und jede Nacht komm ich zu Dir,

weil ich so lieb Dich habe.“

To je bila Tvoja zadnja beseda, tvoja oporoka meni in tvoj spomin. In jaz nisem zastoj čakala, nisem zastoj upala vsa ta leta.

Drugi so že vstajali, sedaj izpraznijo dvorano in potem bo ples.

Vstala je hlastno, se zavijala v halje in šale, priganjala sestro, češ, le pojdiva hitro domov, jaz sem zaspana. Skoraj po nobenem licu se ni upala pogledati. Kaj, ali ne bi mogli ljudje uganiti, kaj ji je bilo nocoj podarjeno, ali ne bi morda celo izpraševali, ali ji ne bi tega s svojim jezikanjem raztrgali, pomazali in poteptali?

Le naglo, le naglo domov. In med potjo, ko je nosila radi slabe steze svetilko v roki, je klepetala o vsem mogočem, češ, ali si jih videla, sestra, kako se sedaj šopirijo te podgoriške dame, ali si videla, kako neokusno so oblečene, ali si opazila, kako so se Dunajčani posmehovali tem malomestnim salonskim tipom?

Bilo je že pozno po noči, ko se je prepričala, da sestra in kuharica že trdno spita. Odgrnila je zaveso ob oknu jedilnice. Tema je bila zunaj. Menda prične deževati. Niti ene zvezde ni v črni praznini tu gori.

Ali bo mogla sedaj mirno pomisliti na vse? Ne, ne, ne! Še je vsa razburjena, vsa nemirna od tolike sreče.

Tam so sedela mlada dekleta, načičkana in nafrljena. In gospe, avšaste in neumne. O sebi ve, da je stara; da je njena črna obleka zelo preprosta in da so njeni nekdanji tako svetli in mladi lasje že zelo osiveli in cunjasti. O, saj, saj je že vseeno.

Le, da je ni pozabil, da je ni zavrgel, kakor je imel to v svoji naturi, ampak jo je dvignil k sebi.

Sedaj pa res ni več ničesar čakanja vrednega na tem svetu! Zdaj lahko pride nekoč smrt . . .

Prav, da Heinz ne bi mogel vstati nikdar več iz groba!

Vse, kar so govorili ljudje danes ob njegovi rojstni hiši v lepo zasnovanih govorih, so govorili zase.

Vse, kar so slišali danes v cerkvi in pozneje pri koncertu, jim je bilo le poklon.

Vsi prepri in ugibanja o njem — prazne besede.

Gospoda, ki pleše tam pri Vobachu, mu še hvaležna ni za to priliko, ki jim jo je pripravil.

Ta lepa marmornata plošča, vzdana v Mollovi hiši, na kateri se blešči v zlatih črkah:

„In diesem Hause wurde am 3. Mai 1859

Heinz Moll

der Schöpfer unsterblicher Lieder
geboren.“

bo le predmet dolgoletnega, neupravičenega in nezaslužnega bahanja.
To pa, kar jim je hotel res dati, so preslišali vsi, prav vsi.

13

Praznik norcev

Saj je idiotsko čepeti v tem umazanem lokalu stare „Sandwirtovke“ in poslušati zaspane čveke na pol pijanega Logarja, ki mu je Tonček Francelj le poredkoma kaj odgovoril, a Teodor Našek kljub temu ni imel toliko odločnosti, da bi bil vstal in šel.

Pustni torek je in popoldne se bo pričela na trgu spet običajna komedija, on pa je zasel že tako daleč, da je sedel po ves predpoldan tu, ne da bi bil že vendar napisal prošnjo za suplentsko službo. Treba jo bo nasloviti na višji deželni šolski svet v Grazu in izbrati za tako imenitno pisanje snežno beli in gosposko trdi papir.

Hm! Tonček Francelj, stari ljudski advokat in slovenski narodni — mučenik, piše prošnje, prizive in rekurze kar na običajen rumen konceptni papir in to z nemarno in čezmerno veliko pisavo. Pa le obvelja njegova!

Njegova — Naškovega Teodorja stvar — ne obvelja nikdar, najsi vzame na pomoč najdostojnejši papir in najspretnejše pero!

Nazadnje se je celo pijančevanja navadil. In sicer ne tistega brezsmiselnega žlampanja, od katerega nimaš drugega kot prevrnjen želodec in nekaj trapastih spopadov s seboj in z drugimi, o ne, ampak tistega mirnega pijančevanja, ko zvrčaš sam zase maseljček za maseljčkom, da se ti možgani in želodec le polagoma kisajo, da ti vsa ta kislina polagoma izpodje in izgrize bridkost, da ti splakne lepo počasi zadnje utrinke tvoje upornosti. Zato pa sediš tu in se ti ne da, da bi se zganil. In tedaj šele spoznaš, da se sploh ne izplača, da bi se kdaj zganil in je edino prav, če se ne zmeniš za nobeno stvar.

Udobno se razleze lenoba po tebi. Leno gledaš, le z na pol priprtimi vekami, leno misliš, le v na pol dokončanih domislekih — čemu bi se trudil, saj se ne izplača.

Tu na primer, v tej gostilniški izbi pri Sandwirtu, ki je tako brezprimerno umazana, zatohla, temna in tiha, kakor so tihe vse te beznice ob zgodnjih predpoldnevih, tu se šele moreš zavedati, kako je vsak tvoj napor za splošno blaginjo sveta nepotreben in brezpomemben.

Tu na primer — poleg tega zapitega Petra Logarja, tako zvanega „grajskega gospoda“, ki ni vreden, da bi človek tratil svoje možganske sile z njim, sedi Tonček Francelj.

Pravijo, da je „falot“ in „goljuf“ in „nič kaj prida človek“. A je vendar vse svoje življenje plačal z delom in z navdušenjem za bodočnost slovenskega naroda. Poleg svojega zakotnega odvetnikovanja je bil strasten narodnjak. Pol svojega življenja je bil v kajhi in pol je teh kazni odsedel radi svojega prepovedanega posla, pol pa radi svoje narodne gorečnosti.

Star je. Denarja nima. Oguljene so njegove obleke — če še ima sploh katero drugo razen te, ki jo ima na sebi. Kako zaspano sedi tam v kotu pri peči z večno pipo v ustih! Ali je končno vendarle truden? Truden tolmačenja občega državljankega zakonika, kazenskega zakona,

kateremu se sam ne zna dovolj spretno izogniti? Koliko kupnih, zakupnih, najemnih in celo družabnih pogodb je bil že skrpal, koliko rekurzov, ki jih nobeno sodišče ni moglo zavreči kot nedopustne ali neveljavne? Ali je sit te stare, osaste „Sandwirtovke“, ki mu daje jesti in kvartir, a vedno manj prijaznih besed?

Ali mu celo politika in narodnjaštvo že presedata? Ali se ne bi več hotel ravsati na nasprotniškem shodu s samim gospodom poslancem?

Tončekov Francelj! Pri vsej delavnosti ni nič zaslužil. Zase ni nikdar znal skrpati ugodne pogodbe, kadar so drugi z njegovo pomočjo spravljali s sveta kako umazanost mimo paragrafa.

In ljubi narod?

Včasih, v prvih dneh svojega pohajkovanja, ga je Teodor še dražil in Francelj je ogorčeno zabavljaj na Teodorjevo narodno mlačnost!

A sedaj? In to kar hipoma?

Ali je Teodor Našek z ravnodušnim, mirnim pijančevanjem, z lenim posedanjem v tej do brezupnosti mračni bėznici prepričal tudi Francelja, da je ves svet gnil in da ravnaš edino prav, če polagoma segniješ z njim?

Kaj pa drugi? Drugi so kakor ta Logar, ki se v namišljeni grajski veličini zdi sila važen za vseobči ugled in napredek ali kakor njegov nasprotnik doktor Ciril Bende, ki se zna delati važnega toliko, da mu tudi drugi v to važnost verujejo.

Kaj torej preostaja? Biti norec kot na primer Engelmanov Jaka?

To je bila čudna reč! Stari Engelman, ta oblastni in samosvoj dedec je bil pred štirinajstimi dnevi umrl. Kar oddahnili so se vsi, da tega župana ni več! Oddahnili so se tisti, ki niso smeli ob belem dnevu voziti vsebino greznice na njive. Pericam in drugim ženskam, ki so hodile k javnim vodnjakom po vodo, se ni bilo več bati strogega gospoda župana, da bi jih bil ozmerjal, da kvarijo vodnjake, ker ne gonijo vode navpično z batom navzdol. Še kure bodo smele na trg, kamor se za časa njegovega županovanja nobena ni smela prikazati!

Vse važnosti je nenadoma konec.

Norec Jaka se je bil maščeval prav tako kakor se maščujejo — norci. Teodorju se je zdelo, da vidi ves prizor tam pri Engelmanovih.

Noč pred pogrebom. Stari Engelman na mrtvaškem odru sredi sobe. Čuvaj, stari Goršina, je malo zadremal na stolu ob vratih. Le dve sveči ob vznožju je bil ugasil, ostalih osem v velikih svečnikih pa naj bi bile kar dogorevale; saj je bil mož bogat in človeku je tudi vse drugače, če je svetlejše okrog mrliča.

Nenadoma pa — ali straši? Jezus-Barmherzigkeit! Vrata odlete s treskom in v izbo prileti pokvečena postava, postava — joj, joj, to je Jakov duh! Straši — kje je blagoslovljena voda? Kaj mrmra? To je Jakov hrapavi glas! Moj Bog, ali je živ? Ali je res, da ga je imel župan zaprtega v luknji poleg hleva? Jezus, Jezus, če je duh? Če je zdajle umrl ali če je že prej bil mrtev ali ...? — Goršina jo ubere skozi vrata, jih zabije za seboj in zaklene. Oddahne se in pritisne uho na vrata. — Kaj pa govori Jaka tu notri? Ali govorita celo oba? Jezus, Jezus! „Tako — tu ležiš sedaj, ti črna zgaga! Sam vrag je prišel pote, duša peklenska! Dvanajst let — po božičih sem jih štel! Dvanajst let!“

Kaj pravi? Saj je živ? Torej je le res, da ga je imel zaprtega?

„Jaka ne bodo več zapirali. Sinoči so mu prinesli jesti; vedel sem, da se je nekaj sesulo, in nocoj so pozabili celo na železni zapah, s katerim si me držal uklenjenega, ti svinja! Kaj me gledaš tako izpod hriba, grdoba živinska? Ali še ne daš miru?“

Kaj spet mrmra? Kako je rekel? Kako ga psuje! Jezus, kaj pa to? Krik! Kaj tako poka? Kaj dela Jaka? Kaj podira? Zažgal bo!

„Na pomoč! Na pomoč!“ je kričal Goršina in bil po vratih, do katerih je mogel v temi. Kaj morejo tako trdno spati? Bil je s pestmi v vrata.

„Na pomoč! Na pomoč! Jaka!“ je rjovel in se tresel. Ta tema!

Ko so se ljudje vsuli v sobo, je bil Jaka s svojim poslom skoraj že pri kraju.

Mrlič je ležal pod prevrnjeno krsto na tleh, sveče, svečniki, venci, stoli, ves oder in rjuhe — vse na tleh! Nekateri so kar ušli od strahu. Goršina tudi.

Potem šele so se vrgli domači hlapci na Jaka. Medtem se je smodila že mrličeva obleka in po vsej hiši je bil duh po pripaljeni plesnobi.

Pa se ni nič zgodilo. Mrliča so ocedili in drugi dan pokopali. Jaka je bil v bolnici in ljudje so imeli kaj mnogo govorjenja.

Ali se izplača biti norec? Menda ne. Najbolje bo tako.

Nagnil je maselj. Prazen je! Tončkov Francelj ga je ustavil, ko si je hotel naročiti novega:

„Rajši ne, gospod Našek, pojdite na izprehod!“

„Kaj?“ Teodor je zastrmel v Franceljna, ki je škilil na levo oko, desno pa je bilo krvavo obrobjeno. Ali od pijače ali od zraka v kajhi? Hoče mu braniti pijačo? Danes, ko je pustni torek!

„Gospod Našek, le poslušajte me! Na sprehod pojdite, da se malo pretegnete! Boste laže in bolj veselo mislili! Kaj bi tako strmeli v kot? Saj ste vendar izobražen človek.“

„Za mili narod, kaj ne? Tebi je že dovoljeno lenariti!“ je pičil grenko.

„Jaz se le odpočijem, a ko bo treba, se spet zaženem. Vi pa gledate ljudem kar v njih skrite kote, ki jih še sami ne vidijo na sebi! In mislite vse preveč nazaj! Čemu ne naprej? Ne vem še, kaj me jutri čaka. Morda ‚kajha‘, morda pa tudi ...“

„Narodni praznik, kaj ne? Beži, Francelj! Slovenci ne bomo znali nikdar pošteno delati zase, zato ne bo nič iz nas. Za druge znamo garati, zase le čvekati! Tako je, Francelj, in to bi moral že davno vedeti, ko garaš za druge in poslušáš tuje čvekanje, ker te je lastnega sram. Mene tudi!“

„Ni res! Če bi nikdar ne bili ničesar zase delali, nas ne bi bilo več. Že zdavnaj ne, pa se le držimo, čeprav nas dušijo od vseh strani! Sram me je za vas! Če bi imel jaz vaše šole, bi znal še vse drugače delati! Še sedaj bi si upal začeti, če bi imel vaš uk v glavi!“

„Ali misliš, da to ni isto — učen ali neučen?“

„Ni res! Življenje pa le ni taka brozga, kakršno si hočete vi napraviti iz njega. Vi ste lenuh!“

Našek je vrgel denar na mizo in šel. Prepiral se ne bo z njim! Če sam v svoji revščini ne uvidi, kaj bi mu pridigoval? Odšel je na izprehod. Cesta proti Sv. Lenartu je bila blatna. Saj je bilo kar nekaj dni zaporedoma deževalo. Spomladansko deževje!

Od Petriča sem se je čula harmonika. Ali so že rajali? Kmet si zna urediti življenje. Po zimi počiva, spi za pečjo, dela le toliko, da se pregiblje, v pustu raja, je svinjino in pije vince, o postu se pokorava za svoje grehe v težkem spomladanskem delu, da bo spet kaj zaloge za zimo in pir.

Oblaki so se raztrgali. Na vrhu Sv. Helene je še čepela temna kepa. Še bo deževalo, popoldne morda?

Tam, odkoder so se razgnali oblaki na vse strani, je sinila modrina, sonce je malo posijalo skózi in vedno več je bilo sinjega neba. Oh, če bi se tako dala utreti nova pot! Če bi bilo kaj upanja, spet kaj sinjega upanja? Stopal je po cesti naprej in mimo Petričeve gostilne, kjer je pogrkavala harmonika ob piskajočem klarinetu.

Nič ne bo hodil v gostilno — saj se mu je komaj malo jasnilo v glavi.
(Dalje prih.)

Pomladno pismo

Anica Černej

Rada bi spet sprostila srce
in v pismu z njim prehodila
mračne poti, ki med nama leže
in bi jih spet ljubila.

Saj je le misel, ki me boli,
da še čutim krivico.
Dragi, saj ni srce, ki taji
eno samo resnico.

Morda pa še verujeva v njo
in bi ji mogla slediti.
Zdaj bo pomlad in zdaj je lahko
mračne poti prehoditi.

O kraljični, ki se ni mogla smejati

(Preoblečena pravljica)

Milica Š. Ostrovška

Nedavno še je živel kralj; širna gmota ogromnih tovarn mu je bila podložna in z njimi svet, ki ga njegov hitri avto ni mogel prevoziti v treh dneh.

Krasno palačo je imel in umetne vrtove, toda sam je sedel vedno ob pisalni mizi v zagrjnjeni sobi s težkimi usnjatimi naslanjači. Venomer je buljil v račune in tolsti, mlahavi obraz mu je bil vedno bled. In vendar je imel uradnikov, da mu ne bi bilo treba nikoli prijeti za pero; le zupal ni nikomur.

Imel je kralj še posebno hudo skrb: prelepa kraljična, edinka, je sedela nepremično na balkonu svoje sobe in zrla mrtvo predse. Nikoli se ni nasmehnila, kaj šele vedro zasmejala in solzne je tudi ni videl nihče.

Če jo je kralj obiskal, mu je komaj odgovorila z nevoljnim glasom. Bilo je, kot bi ji sploh ne bilo mar, ali se zanjo briga ali ne.

In vendar je bila ona edina duša na vsem svetu, ki je imel zanjo mogočnej še troho srca; vse ostalo so mu bile zasedle številke.

Vse, kar mu je kdo svetoval, je poizkusil z njo. Že kot otročiču ji je bil izpolnil vsako željo in glej, prišel je dan, ko si ni želela ničesar več. Nobene igre, nobenega plesa, nobene družbe: vse jo je dolgočasilo do studa.

Takrat so mu dejali zdravniki, naj jo pelje na pot. Videla je vsa evropska mesta, videla najslavnejše kraje vsega sveta, videla najbolj opevane lepote.

Oče je ob vsakem prizoru težko dihaje gledal v njen obraz: zaman, niso se spremenile vele poteze. Potem ji je jel dokazovati, kako je lepo, ji najemal vodnike, ki so s patetičnim glasom hvalili svojo deželo. Ni jih poslušala; ko so končali, je dejala s pustim, brezbriznim obrazom, da je v opisih in na slikah vse lepše.

Mogočni kralj se je vrnil dvojno obupan domov.

Tisti večer po prihodu je stopal kakor ujet orjak po sobani gor in dol. Prvič v življenju je preklel neštete minarete svojih modernih mošej, večno se kadeče tovarniške dimnike, ki se pod njimi klanjajo sužnji v ritmu strojev, njemu kralju in bogu služeč. Kaj ima od njih on, mogotec, če pa ne more vsa njegova oblast prisiliti hčere niti v bežen smehljaj?

Ni bil vajen, da bi mu kdor koli v življenju kljuboval; tuhtal je vso noč in iztuhtal: pol svojega sveta pokloni onemu, ki privabi smeh na usta lepe kraljične. Pol sveta!

Že drugo jutro so nosili glas o njegovi obljubi ogromni oglasi v časopisih, nešteti kričeči letaki in lepaki, radiopostaje vsega sveta so bučale veliko vest: pol kraljestva za en sam smehljaj!

Množice so jele oblegati palačo: bili so diplomati in cirkuški glumači, advokati in komiki s filmskih platen, šaljevci v frakih in v beraških capah.

V parku so se prerivali in topli, kdo bo prišel prvi na vrsto. Sluge v slavnostnih livrejah so jih s težavo mirili. Vsakdo, ki je prišel na vrsto, je napel vso svojo duhovitost in pod balkonom kraljične mrtvičnega obraza zagodel svojo skrbno naučeno šalo.

Nobeden ni našel milosti v njenih očeh. Tretji večer jo je oče rotil pri umrli materi, ona pa je samo dejala, da je semenj za njene milijone že od sile sramoten in naj vendar odneha.

Tri dni so tekmeči polnili tiho okolico s krikom in z vikom in s hripavim hupanjem, četrtega dne so sluge ob vhodu v veliki park zabranili vsakomur vstop.

Zopet je sedela kraljična tiho v naslanjaju in niti opazila ni, da so se izselili ptiči in da park rdi in rumeni. Če pa se vse samo ponavlja in ni ničesar, kar bi ji srce moglo prevzeti!

Pozimi ji je zbolela zvesta služabnica, ki je bila v hiši še za matereinega življenja. Spomladi se je vrnila iz bolnišnice in ji je jela spet streči kakor svojemu otroku. Kraljična jo je radi spomina na mater vprašala, ali je bilo hudo. Resni ženi se je obraz razjasnil, v otroški radosti so se ji zableščale oči: lepo da je bilo, je dejala.

Kraljična se je zavzela: v bolnišnici, pa lepo!

Žena se je zaletela v pripovedovanje: seveda, operacija ni karsibodi; ampak človek tako hitro pozabi; zdravnik da je dober kakor na svetu nihče tako. Šali se z bolnicami, zaupanje jim vliva in ko odhajajo, jim celo denarja stisne v roko, če katera ne ve ne kod ne kam.

Kraljična je dvignila trudno priprte veke; nekaj se je bilo rahlo zbudilo v njej.

Drugo jutro je navsezgodaj vstala, odgnala maserko, manikirko in frizerko, potem pa živo kot že dolgo ne sedla v šestcilindrski, temno-višnjevci avto in odbrzela.

Bolnišnica je bila onstran mesta med nizkimi hišicami z vrtovi, kjer so pravkar vzcvetele breskve. Bilo je prvič, da je hvaležno pogledala v nežno razcele veje.

Svetlo in prijazno je stalo poslopje v soncu. Okna so bila odprta in slišati je bilo pritajen, toda vesel ženski glas in številen veder smeh.

Na hodniku je malo oklevala. Potem je le pritisnila kljuko.

Na mah je vse onemelo. Z vseh postelj so strmele oči v negovani obraz, v lahki, razkošni kožuh, v majhne, umetno rezljane čeveljčke. Nobene oči se niso smejale, nobene vabile, v vseh sta bila le zavist in prezir in vse so odbijale.

Ugasnila je lučka v kraljičnih očeh. S sklonjeno glavo se je naglo obrnila, kakor bi bila zgrešila vrata.

Ni vedela, kako je dospela domov. V spalnici je slekla dragoceni plašč, ga z divjo kretnjo zagnala v kot in padla jokaje v svilene pernice.

Po palači je šlo skrivnostno šušljanje: kraljična joče. Ni bilo ne radosti ne žalosti v zanimivi novici, saj nikomur ni storila ne dobrega ne zlega, tudi služinčadi ne. Toda zelo čudno je bilo, da kraljična joče.

Kralj se je vznemiril in pohitel k hčeri. Ogorčena je bila, da jo je našel v njenem obupu in jezno mu je kriknila novo spoznanje v obraz: „Zastrupljen je tvoj dom, ne da mi živeti! Najbednejše bitje sem sredi razkosja!“

Oče je žalostno strmel; njo pa je nenadoma zagrabil kes za trdo besedo, ovila mu je roke okrog vratu, kakor mu jih še nikoli ni, in zajčala: „In vendar me moraš pustiti v življenje, brez denarja in spremstva, če hočeš, da ostanem na svetu.“

Vse vhode je dal zastražiti prestrašeni kralj, kraljična pa je vendarle ušla. Preblekla se je v dekle, beden kovčeg stisnila v roko in se napotila za svetlim ciljem.

Daleč je bilo. Žulile so jo noge v okornih čevljih in kovčeg jo je s slamnatimi ostmi bodel v meča; sonce je peklo in vsak avto, ki je švignil mimo, jo je zavil v dušič oblak prahu. Trudoma se je vlekla po stopnicah, se opotekala po hodniku, pritisnila na kljuko in —

Ko se je ovedela, so jo obdajali topli, sestrski obrazi in nežne roke. Kot v megli je videla, da so se razmaknile in mož ji je pozorno in skrbno gledal v obraz. To je gotovo — on!

Utrujeni kraljični so dobri pogledi prodrli skozi trdo skorjo zakrknjenega ravnodušja in zgodilo se je slednjič: lice se ji je razsvetlilo v blažen smehlaj.

Olajšano so se nasmehnili obrazi okrog nje.

Položili so jo v posteljo. Voljna in mehka je bila kakor nobena doslej in obrazi okrog nje nežno vprašujoči. Da je bila nesrečna, je povedala, kar pomni let in bolna brez upa. Ampak zdaj je vse dobro!

Niso jo čisto razumele, ker niso poznale njene bolezni. Tolažile so jo, da jo bo on ozdravil, kakor je že nje vse. Druga za drugo pojdejo domov, da dajo mesta spet novim.

Hitro se je spočila in udomačila. Kakor druge je pomagala teže bolnim, se šalila z bolniškimi sestrami, se zvonko smejala vsaki, še tako vsakdanji norčiji.

Toda nekega dne se je zdravnik ustavil pri njeni postelji in dejal, da je zdrava in mora — domov.

Kraljični v bolniškem plašču je sunkoma zastalo srce.

Napravila se je v svojo staro obleko, vzela kovčeg in se postavila k vratom njegove sobe. Čeprav bo hud radi njene vsiljivosti, govoriti mora še z njim.

Ko so se oglasili koraki že blizu vrat, je morala zbrati vse sile, da ni omedlela.

Visoki, resni mož, ki so mu samo oči izdajale notranji žar, jo je pogledal na videz začudeno. Dejala mu je trdno, čeprav se ji je trgal glas, da ne more stran, tu ostane, zadnja strežnica bo.

V zdravnikovem obrazu je vztrepetal nemir.

Ko jo je spet pogledal, je dejal premišljeno, če hoče potrpeti, sčasoma postane njegova desna roka pri težkem delu. Učiti se bo morala.

Topel val sreče ji je zameglil oči, da je komaj našla njegovo roko, ki jo je krepko stisnila.

Tekli so meseci. Polni, bogati so bili. Minilo je leto. Pod oknom je spet vzcvetela breskev. Kraljična se je zalotila, da se gleda v zrcalo. Kaj že ni dosegla življenjskega smisla? Čemu se gleda v zrcalo? Saj je vendar lepa, stokrat lepša kakor je bila nekoč, ko je bila od las do pet vsa v takem skladu, da se je zdel že veter zločinec na umetno zgrajeni podobi. In on, je samemu sebi res dovolj?

Ni še odcvetela breskev, ko je po končani operaciji dejal po sili mirno in tovariški, da bi imel varnejšo roko in bi lažje delal, če bi mu ne bila več samo tovarišica, temveč žena obenem.

Zavriskala bi bila rada od popolne, najvišje sreče, če bi ne zagledala preprostega, skoro otroško iskrenega izraza njegovih oči. Ona pa je lažnivka. Pritihotapila se je pod njegovo oblast, krila resnico, da je ne bi nagnal. Pozneje ni imela nikoli poguma.

Z obema rokama ji je dvignil obraz in se ji smeje zagledal v umikajoče se oči: nič ga naj ne gleda tako, on že ve, da nekoč nekaj ni bilo prav, njene bele, brezdelne roke so jo izdale, toda on nikoli ne povpraša po njeni preteklosti.

Zbala se je, da misli drugače, huje, in povedala mu je resnico, kdo je njen oče in kako je prišla k njemu. Še v isti sapi ga je zaprosila, da morata vendar k očetu, čeprav samo na obisk. Pustila mu je pismo, kjer mu je prisegla, da se povrne, samo da je ne bi iztrgal po sili njenim načrtom.

Ne, imena njenega očeta da ni maral, se ji je zasmeljal, toda zdaj ji prošnje res ne more odreči. —

Samotna palača v širnem parku je dremala omamljena od sonca vsa pusta in slepa.

Ko sta se povzpeli njuni postavi do vrha stopnic, je nenadoma završalo kakor v panju. Okna so se odpirala na stežaj, krik in smeh se je razlegal po sobanah.

Oče, on sam, jo je bil spoznal in vendar ni mogel verjeti svojim očem. Tako zardela in močna, iskra in smejoča se je bila njegova izgubljena hči.

Zeninu je hvaležno stisnil roko in ga nemudoma vedel v svojo pisarno, da bi mu svečano izročil obljubljeni delež. Stopil je k težkim vratom ogromne blagajne in mu stegnil nasproti roko s papirji, ki so dajali moč nad polovico sveta. Ob nenadnem dotiku se je zdravnik zdrznil in jedka bolečina mu je za trenutek spačila obraz. S prisiljenim smehljajem je odrinil tastovo roko. Kraljična se je sproščena, presrečna nasmehnila, pomenljivo namignila očetu in potegnila ženina s seboj, da mu pokaže znameniti balkon in vso svojo nekdanjo ječo, kjer je pretpela do dna brezčutnost življenja.

Kralj je ostal sam; usta so v tolstem obrazu ostala še vedno priprta v nemem začudenju. Ni se rad ločil od tolikega dela svoje oblasti, toda to, da ga zet ni hotel, da ga je zares odklonil, je bilo zanj le preveč. —

Ko bo nekoč vse njuno? —

Težka slutnja nečesa novega, velikega, je razbila vsa njegova dotedanja spoznanja.

Birič

Draga Hudalesova

Zlato moje sonce
mile žarke lije
na veselo vriskajoče polje.
Nizko sklonjen kmetič orje,
Sonce, sonce, sonce
čez poletje do jeseni:
takrat prišel bo birič
in bo rekel: „Kmetič,
kar požel si,
daj zdaj meni!“

Položaj slovenske žene*

(Koniec)

O. G.

Plače hišnih pomočnic so prav različne, poleg hrane in stanovanja dobi začetnica 100—150 din, kuharica v bogati družini lahko dobi do 600, res dobra hotelska kuharica 1200 din — a to so seveda redke izjeme. Pri večini so plače menda med 200 do 300 din. Kakor druge delavke smatrajo gospodinjske pomočnice svoj poklic za prehodno dobo, mislijo na poroko ali kak drug poklic. Po omenjeni anketi misli na poroko preko 80%. V resnici je 72,6% starih pod 35 let. Nad 45 let je le 9%. Zato je starostno zavarovanje težko. Poroka je otežkočena s tem, da ta dekleta po večini nimajo dote in jih tudi le malo more v službi kaj prihraniti (po navedeni anketi le $\frac{1}{10}$). Brez dote jih je 74%. Vendar se jih precej poroči, le da s tem seveda svojega položaja ne izboljšajo, postanejo delavske gospodinje, o katerih smo že prej govorili.

Posebno vprašanje je moralna ogroženost teh deklet. Po, sicer inozemskih, statistikah pride 40% prostitutk iz stanu služkinj. In od 94 nezakonskih otrok, rojenih 1935 v ljubljanski bolnici je bilo 42 — torej skoraj polovica — otrok služkinj. (Ostale nezak. matere so bile: 16 delavk, 14 obrtnic in obrtnih uslužbenk, samo 2 uradnici.) Vzrok seveda ni v kakšni posebni moralni pokvarjenosti, rajši v nasprotnem — da

* Ko je bil prvi del tega članka že v tisku, so se začele objavljati številke o letošnjih učnih uspehih na naših srednjih in nekaterih strokovnih šolah. Po raznih časopisnih vesteh posnemamo: Na koncu letošnjega leta je bilo vpisanih na srednjih šolah 7410 fantov in 4050 deklet ali 35,3 odst. deklet, na učiteljskih pa* 117 fantov in 111 deklet ali 40,9 odst. deklet. Uspehi so bili sledeči:

	odlič.	pr. d.	dober	pon. izpit	padli
na sred. šolah	7,3 odst.	24,9 odst.	35,6 odst.	21,7 odst.	10,5 odst. vseh fantov
	10,5 odst.	32,2 odst.	30,1 odst.	18,5 odst.	8,5 odst. vseh deklet
	odlič.	pr. d.	dober	pon. izpit	padli
na učiteljskih	2,6 odst.	34,9 odst.	26,5 odst.	26,5 odst.	9,5 odst. vseh fantov
	11,7 odst.	62,1 odst.	9,1 odst.	17,1 odst.	0,0 odst. vseh deklet

Kakor vidimo, je uspeh deklet tako na srednjih šolah kakor na učiteljskih precej boljši od uspehov fantov, še posebno pa na učiteljskih, kjer ni padlo sploh nobeno dekle. Zanimivo bo primerjati te šolske uspehe z vrstami služb in s plačami, ki jih dekleta dosegajo pozneje v življenju.

Od trg. sol imam števila le za nekatere: abiturientski tečaj je končalo 38 učencev, od teh 24 deklet, odličnjaka dva, obe dekleti; trg. akademijo v Mariboru je absolviralo 29 učencev, od teh 19 deklet, trg. akademijo v Ljubljani 29 učencev, 19 deklet, 2 z odliko — 1 fant in 1 dekle; trg. nadaljevalno šolo v Celju 95 učencev in učenek, med nagrajenci 9 fantov in 2 dekleti; dvorazredno trg. šolo v Ljubljani je končalo 66 učencev, 21 fantov in 45 deklet ali 63,1 odst. deklet. Odličnih je bilo: 2 dekleti ali 4,4 odst., pr. d. 13 deklet ali 23,9 odst. in 3 fantje ali 14,2 odst., dob. 20 deklet ali 44,5 odst. in 11 fantov ali 52,6 odst., z zadostnim 6 deklet ali 13,3 odst. in 5 fantov ali 23,8 odst., na tri mesece odklonjenih pa 4 dekleta ali 8,9 odst. in 2 fanta ali 9,4 odst. Tudi tu so uspehi deklet boljši.

pridejo dekleta v službo zelo mlada, pogosto s 14—16 leti, in da so neizkušene in nevedne; da pridejo ti otroci v težko delo, kjer prebogosto nimajo občutka doma, tako da jih lepa beseda moškega laže preslepi. Prihod v mesto sam je včasih usoden. Zato je nujno potreben dom za brezposelne služkinje in take, ki prihajajo službe iskat. Čakalnice privatnih posredovalnic niso primerni kraji za taka dekleta. Sploh so priv. posredovalnice sicer že od 1930. l. prepovedane, a mirno delujejo naprej. Tudi tu bi bilo treba predvsem — izvajati zakone.

Delavk je bilo leta 1936 povprek — 32.489. To se pravi, da njihovo število stalno narašča: 1923. jih je bilo 27,32%, vseh zavarovanih delavcev, 1934 že 38,5%, 1935. leta spet le 37,93% — pri tem pa je padlo število le sorazmerno z moškimi, katerih zaposlitev je nekoliko narasla — absolutno število zaposlenih delavk se je tudi to leto dvignilo. To se pravi, da je kriza žensko zaposlitev manj zadela, kakor moško — ne zaradi kake protekcije, temveč zato, ker se ženam plačujejo manjše mezde in so se jim morali moški umakniti. Največ delavk je pri nas v tekstilni industriji — 9.068 ali 27,80%. Drugo je število služkinj, potem pa delavk v oblačilni industriji — 3095, v gostilnah in kavarnah, v kovinski ind. (1205), trgovini (1162) itd. Povprečna zavarovana mezda je 18,08 din na dan. Velika večina žen je nekvalificiranih delavk — samo v Ljubljani 71%, v vsej državi 65%. Tudi narašča število delavk le v slabo plačanih poklicih. Najvišjo žensko zavarovano mezdo (28,69 din) zasluži le 420 ali 1,2% vseh delavk, najnižjo (10,61 din) pa 8557 ali 26,2% vseh delavk. Nad 600 din mesečno zasluži v Sloveniji le 6000 delavk (18,1%), moških pa 25.000 ali 44,6%. Mezde žen so za časa krize bolj padle, kakor mezde moških. Moške mezde so padle 1929/36 za 16,6%, ženske pa za 17,55%. Nezaposlenih je bilo prijavljenih pri raznih borzah dela v Sloveniji novembra 1936: 2631 moških in 997 žensk (27,72%). Med njimi je bilo največ služkinj, potem tekstilnih delavk. Poročenih je bilo 116 ali 21,5%, skrbeti so imele za 159 otrok. Po starosti je videti, da iščejo dekleta prej službe kakor moški. Moških je največ med 26 in 45 letom, žensk pa med 19 in 26. Pod 35. letom je žensk 78,6%, moških pa 65,5%. Isto razmerje bomo videli tudi pri priv. nameščenkah.

Kakor drugod, je opaziti tudi pri OUZD, da žene bolj pogosto in dalj časa bolehalo kakor moški. To se jim navadno nekako očita, kakor da bi simulirale. Ako pa upoštevamo, da leži na večini delavk — „slabotnih ženskah“ — trojno delo: v tovarni, gospodinjstvu in skrb za otroke, in da so za ves ta trud deloma sploh nič, deloma pa skrajno slabo plačane, se moramo le s čudom vprašati, kako sploh zdržijo, kako da ni mnogo več bolnih.

1934. leta je bilo razmerje med moškimi in ženskimi zavarovanci 100 : 38, razmerje med moškimi in ženskimi bolniki pa 100 : 50. (1254 m. in 666 ž. — brez 220 porodnic). Žene opravljajo vse svoje težko delo tudi med nosečnostjo. Sicer imajo pravico do 6-tedenskega dopusta, v katerem jim OUZD plačuje $\frac{3}{4}$ mezde. Toda pri že itak nezadostnih plačah se more malokatera odreči še $\frac{1}{4}$ in tudi strah pred izgubo službe jih zadržuje, da bi polno izrabile itak pčli dopust. Tako večina dela tik do poroda in čim prej spet po porodu. Pri tem je OUZD ravno zadnja leta dajavte pri porodu občutno znižal. 1932. leta je znašala porodnina le še 46,5%, 1934 le 46,2% porodnine iz l. 1930, podpore za dečjo opremo le 20 % oz. 15 %, za babiško pomoč le 50, oziroma 31%, torej manj kot eno tretjino. Ni čudno potem, da delavske matere jokajo, da bodo morale novorojenčka golega odnesti iz bolnice, da so otroci zaviti v stare cunje, srajčke pa sploh nimajo na sebi itd. To znižanje podpor ravno tam, kjer gre za naraščaj, za „up in bodočnost“ naroda, je dokaz za ono splošno tendenco, zatirati zdravo željo po otroku, ki jo je splošno opažati pri naši javnosti — kljub vsemu nasprotnemu govorjenju.

Vajenk je bilo 1936 leta 2680; največ v oblačilni industriji (1553) potem v tekstilni industriji (359), v higieni (249), v trgovini (244). Ni jih bilo v rudarstvu, v električnih centralah, ind. kože in gume, tobaka in v gradnji. Položaj vajenk je po večini prav tako slab kakor položaj njihovih moških tovarišev. Plače nimajo včasih sploh, včasih dobe le hrano in stanovanje, včasih obleko, vse to dostikrat nezadostno. Pogoste so pritožbe,

da se vajenke ne uče dovolj svojega obrta, ker jih porabljaajo za raznašanje stvari, za razna pota in domače opravke. V navadi je tudi praksa, da vajenka, ko postane pomožna in bi morala dobiti plačo, izgubi svojo službo, in namesto nje vzamejo novo brezplačno moč — novo vajenko. A to je pri moških prav tako. Razne obrtne nadaljevalne šole je obiskalo 1365 ali dobra polovica vajenk; in sicer obče obrt. nad. šole 869, specialne 354, začasne tečaje 142. Na teh šolah tvorijo dekleta $\frac{1}{4}$ učencev.

Pri zasebnih nameščenkah nimam podrobnih podatkov za zadnja leta. Najbolj temeljiti so podatki v Zborniku Delavske zbornice iz l. 1930. Pri vseh podrobnih podatkih sem se ravnala po njem. Računati smemo na nekako 2000 priv. nameščenk v Sloveniji. 1930 jih je bilo 2.102. Največ jih je takrat bilo v trgovini, potem v bankah, najmanj v steklarski industriji. Več kot moških jih je bilo le v odvetniških pisarnah (tipkarice). Kakor pri delavkah, velja tudi zanje, da so predvsem na slabo plačanih mestih, ozir. da so tudi za enako delo slabše plačane. Od različnih skupin, v katere so nameščenci razdeljeni po podatkih Del. zbornice, je največ moških in žensk med blagajničarji, kontoristi itd., le da znaša procent za moške le 44,9%, za ženske pa 95% — skoraj vse. Od plačilnih razredov istega poročila je najvišji z nad 3.250 din mesečne plače. V tem razredu je relativna večina moških: 27,5%, žen pa 1,8%. Do 1000 din zasluži 5% moških in 27% žen. Nad 3000 din mesečno zasluži 32,7% moških in 2,5% vseh žen. Bolje rečeno — je zaslužilo. Od takrat se je razmerje najbrže poslabšalo, kakor so se tudi absolutne plače znižale. Po podatkih Pokojninskega zavoda iz l. 1932. je padlo število zavarovancev 1931/32 za 3,1%, prejemki pa so se zmanjšali za 3,4%. Padlo je število zavarovanih v višjih razredih, medtem ko se je v nižjih še povečalo — enako kakor pri OAUZD. Po starosti so tudi tu žene mlajše. Presežek nad moškimi imajo samo med 23. in 27. letom. Največ jih je med 23—32, moških pa med 28—42. Žene pač še vedno v veliki meri smatrajo delo v poklicu za prehodno in ga odložijo, ko se poročijo. V boljše plačanih službah pa so v to zdaj včasih naravnost prisiljene.

Obrtnic in trgovk je po davčnih zapisih iz l. 1936. 7552 ali približno $\frac{1}{2}$ vseh obrtnikov. Tudi tu imajo premoči oni poklici, ki imajo opraviti z gospodinjstvom. Največ obrtnic se bavi z gostilniško obrtjo: gostilne, penzije, kavarne, hotele ima 2.023 žen ali 25,8% — ena četrtina vseh obrtnic in trgovk. Na drugem mestu so šivilje: 1.687 ali 21,5%. Na tretjem mestu so trgovine z mešanim blagom: 992 ali 12,6% in branjarije: 366 ali 4,6%. Potem pridejo spet taki ženski poklici kakor pletilje in modistke. Zelo veliko mlinov je vpisanih na ime žen: 227 ali 2,9% obrtnic je mlinark. Sicer pa menda sploh ni obrta, v katerem ne bi dobili tudi ženske ime — najdemo jih med čevljarji, krovcji, konjači, kolarji, kleparji, dimnikarji itd. Menda si moramo v večini teh primerov misliti, da je žena lastnica obrta, da ga pa izvršujejo njeni uslužbenci ali zastopniki. O položaju obrtnic in trgovk ne morem reči nič posebnega. Da je položaj obrta in trgovine slab, je razvidno iz dejstva, da je v vseh davčnih zapisih mnogo več odpisov, kakor pa prirastkov. V zadnjih petih letih je število obratov padlo za 8.500. Ker pa pri večini davčnih zapisov ni povedano, ali so bili odpisi zaradi pritožbe ali zaradi prestanka obrata, ne moremo nič posebnega sklepati iz dejstva, da so pri odpisih vobče ženske tudi bolj prizadete kot moški. Važna je tudi nova določba, da morajo vdove obrtnikov najeti poslovodjov. V trgovini in obrtu gmotna razlika med moškimi in ženskami ni tako velika. Pravno se bo položaj trgovk izboljšal, ko bo stopil v veljavo novi trg. zakonik, ker po njem ne bo več treba poročeni ženi moževega dovoljenja, da postane trgovka.

Babice je bilo 1935. l. 1153. Njihov položaj je vse prej ko dober. Šteti jih moremo deloma med svobodne poklice, deloma med javne nameščenke, v kolikor so v bolnicah, v državnih ali banovinskih, ozir. v občinskih službi. Najbolje je še tistim, ki so nastavljene v bolnicah, ker imajo redno plačo in pravico do penzije. V občinski službi imajo silno malo fiksne plače, 500—3000 din na leto. Za ta denar morajo opravljati vse revne porode in na deželi si to pravico že skoraj vsak lasti; če je pa res ne dobi, navadno ne pokliče izučene babice, temveč kakšno „izkušeno žensko“ iz vasi. Zato je

tudi položaj babic brez stalnega zasluzka tako težak; malo je ljudi, ki bi mogli in hoteli habico primerno njenemu delu plačati, drugi deloma ne morejo, deloma pa iz nerazumevanja za njen težki poklic utrjavajo, kolikor morejo. Prav gotovo bi težki in odgovornosti polni poklic babice zaslužil večjega spoštovanja, predvsem pa tudi več zanimanja merodajnih oblasti, kajti na vasi je babica nekaka predstraža one vojske mož in žena v zdravstveni službi, katerih naloga je borba proti boleznim in smrti, in zato bi morale v interesu javnosti dobiti babice primerno izobrazbo (sedaj je predpisana le ljudska šola poleg posebnega tečaja) in primerno plačo, pa tudi vso potrebno moralno oporo.

Med svobodne poklice moramo šteti žene, ki se bavijo s privatnim poukom, katerih je bilo po davčnih zapisih javljenih samo 15. Gotovo je mnogo več žen, ki se bavijo s privatnim poukom jezikov in glasbe, a najbrže zaradi nestalnosti in malenkostnosti zasluzka niso prijavljene. Med svobodne poklice spadajo tudi žurnalistke. V novinarskem združenju sta samo dve ženi, vendar to združenje ne sprejema urednikov mesečnih revij in ima tudi sicer stroge pogoje za vstop. Izhaja pa sedaj 8 ženskih revij, ki jih izdajajo in urejujejo ženske in pri katerih je zaposlenih 12 žen-urednic. — Med svobodne poklice moramo šteti še vse akademske svobodne poklice: odvetnice, zdravnice, inženirje. Odvetniški izpit so položile doslej 3 žene, dve sta vpisani kot samostojni odvetnici v odvetniški zbornici. Izmed 40 zdravnic jih vrši samo 15 privatno prakso. Med njimi je 5 zobozdravnic, 5 splošnih zdravnic, 1 specialistka za ženske bolezni, 1 za kožne, 2 za otroške bolezni, 1 za rentgenologijo. 3 zdravnice še niso začele prakticirati, 2 zaradi specializacije. Inženirka menda nobena ni samostojna. Vsega skupaj je 18 žen končalo tehniko, 1 gradbenica, 1 elektrotehničarka, 6 arhitektinj, 2 kulturni geodetki in 8 tehničark; 4 so v privatni službi.

Preidimo na žene v javnih službah: občinski, banovinski in državni. Po podatkih Delavske zbornice je bilo 1930. leta 156 žen v občinski službi, večinoma pač kot upravne uradnice. V banovinski službi jih je bilo letos marca meseca 650, to je 29,7% vseh banovinskih nameščencev. Uradnic je bilo od teh 71 ali 12,8% vseh uradnikov, zvaničnih 15 ali nekako 50%. Med služitelji ni nobene ženske. Dnevničark je 74 ali nekako 10%, režijskega osebja 421 ali 72,4% in iz bednostnega fonda nastavljenih je 69 ali 66,3%. Tudi tukaj, kakor drugod, je žen manj v dobro plačanih službah, presegajo pa moške v slabo plačanih. (Med dnevničarji so šteti tudi cestarji, med katerimi ni žensk, in je zato skupni odstotek žen tako majhen.) V raznih panogah državne službe je bilo: pod notranjim ministrstvom 147 žen, in sicer 121 pri politični upravi in 26 pri policiji; pod ministrstvom trgovine in industrije 33; pod ministrstvom za kmetijstvo 5; pod ministrstvom za soc. politiko in nar. zdravje 1 — namreč v upravni službi. Niso štete tu zdravnice, zaščitne sestre itd. Zdravnic v državni službi je 21, zaščitnih sester pri nas nekako 50, vendar je nekaj Slovenk v tej službi tudi v drugih krajih naše države. Nekako 20 zaščitnih sester je v službi javnih ustanov: OUZD (4), Protituberkulozne lige (7) in raznih občin (8).

Izmed zdravnic v javni službi jih je nekaj na vodilnih mestih, kakor šef ljubljanske šolske poliklinike, in socialno-medicinskega oddelka pri ljubljanskem higienskem zavodu ter primarij zdravilišča Topolščica. Od ostalih so 3 asistentke, 7 sekundark in 2 volonterki v bolnicah; v zdraviliščih, šol. poliklinikah in zdraviliščih je 6 zdravnic. Ena je banovinska zdravnica, 1 pri mestnem fizikatu v Ljubljani, ena zdravnica bratovske skladnice in ena zdravnica privatnega zdravilišča.

Tudi med zaščitnimi sestrami dosežejo nekatere vodilna mesta, kakor n. pr. vodstvo šole za zaščitne sestre v Ljubljani, po večini pa je to trda služba, katere važnost se ne upošteva dovolj. Položaj teh sester, ki vrše izredno važno nalogo v naši zdravstveni službi, bi se lahko in se bo tudi moral izboljšati, kakor se bo tudi moralo povečati njih število. Samo zato, da bi mogla vsaka občina imeti zaščitno sestro, kar bi bilo zelo potrebno za boljšo zaščito mater in otrok ter bolnikov po deželi, bi bilo treba nastaviti le v Sloveniji še kakih 100 sester. V nekem novem zdravstvenem domu mora ena

edina sestra pomagati pri dečji posvetovalnici in protituberkuloznem dispanzerju, sama mora opraviti vse pisarniške posle in naj opravi še obiske na domu v 17 občinah! Edino prevozno sredstvo, ki ga ima za to na razpolago, je kolo, ki je večino leta na podeželskih cestah nerabno. (Če pomislimo, koliko uradov ima na razpolago avto, se nam čudno zdi, zakaj ga nimajo zdravstveni domovi s tako velikim okolišem!) Jaso je, da tudi pri železnem zdravju in neomejenem delovnem času svojega dela ne more opraviti. In ta primer ni osamljen. Tu je vsekakor še ženski poklic, ki nima brezposelnosti.

V službi ministrstva za vzgojo je 2849 žen. Od teh jih je 93 na srednjih in učiteljskih šolah, med njimi ni nobena ravnateljica, čeprav imamo že nekaj (vsaj delnih) ženskih zavodov in tudi dovolj kvalificirane profesorice. 136 moči deluje na strokovnih šolah in 2477 je učiteljice osnovnih šol. Omeniti moramo tu 3 privatne docentke ljubljanske univerze, ki delujejo (brezplačno) na filoz., medic. in tehnični fakulteti. Na srednjih šolah tvorijo žene 24,2% vseh učnih moči, na meščanskih šolah 56,2%, na ljudskih šolah 62,1%. Tudi tu, v tej stroki, ki je prav ženska, postane odstotek večji, čim nižja in slabše plačana je služba. (Ne čisto: posebna anomalija pri nas je namreč, da imajo meščansko-šolski učitelji ob vseh dodatnih izpitih nižje plače od ljudskošolskih!) Pri tem pa ni govora o kakršnikoli protekciji ženskih moči pri nastavljanju na ljudske šole, kar vidimo, ako primerjamo število nastavljenih s številom tistih, ki so končali učiteljsiše. Pri maturah na učiteljskih tvorijo dekleta 70%, med nastavljenimi samo 62%. In med brezposelnimi učiteljskimi kandidati je 526 ali 86% deklet!

Od tehničark so razen zasebnih še 3 v državni službi, 2 v banovinski in 2 v samoupravni.

V finančni stroki je nastavljenih 64 žen ali 6% vseh uradnikov. 54 ali 85,9% žensk je zvaničnic in dnevnčark, samo 9 jih ima boljše službe: 8 je računskih uradnic, ena je arhivarka. Poštno-telegrafsko-telefonskih uradnic je 463 ali 28,7%. Največ je med njimi kontrolork (22,20%), potem višjih kontrolork (21,80%), nato so pa že na vrsti manipulantke (12,50%), služiteljice (8,20%), odpravnice (8,80%), zvaničnice (11,2). Med direktorji, tajniki, svetniki — žensk sploh ni.

S tem naj končam ta še vedno nepopolni pregled, ki nam pa vendar da precej točno sliko o položaju naših žen. Kaj vidimo? Da večina naših žen dela za svoj kruh. Da delajo po veliki večini brez nagrade, le za najnujnejše potrebe ali pa še za te ne. Večina dela brez vsakršne denarne nagrade (gospodinje), druge za mezde in plače, ki so dosti nižje od moških pri enakem poslu (žalostno je, da moramo ugotoviti, da se temu neenakemu merjenju priključuje zadnje čase tudi država). Sploh pa so pripuščene ženske predvsem k slabo plačanim službam. Ker so že moške plače, posebno plače ročnih pa tudi že umskih delavcev, po veliki večini pod eksistenčnim minimom, pomeni to, da žena ne dobi toliko plače, da bi ji dovoljevala vzdrževati delovno sposobnost. Obložena je še z drugim težkim delom in skrbjo: za otroke. Pri tem uživa vse premalo zaščite. Kar je določeno v zakonih, je nezadostno in še to ostane prepogosto na papirju: in že itak majhne podpore se nižajo ravno tu, kjer bi se najmanj smele. Zato je zdravstveno stanje žen tako slabo, slabše od moških.

Kaj je treba storiti? Dve stvari sta važni: 1. na delovnem polju je treba doseči predvsem enake mezde za enako delo. Žena je v sedanjih prilikah prisiljena na delo izven hiše, ker je mož premalo plačan. Ker pa smatra žena svoje delo dostikrat le za nekak dodatek rodbinskemu budžetu in razen tega še za nekaj prehodnega, česar se bo kmalu rešila, se ne bori zadosti za višje mezde. S tem pa pomaga potiskati mezde moških navzdol in s tem si manjša možnost, da bi mogla opustiti delo, kar si pri sedanjih delovnih razmerah večina žen želi. Samo trdna, smotrena organizacija delavk in tudi delavcev — zahteva po enakih mezdah za enako delo — lahko tukaj pomaga možem in ženam. Drugo je: dosega političnih pravic žene. Kajti le žena, ki bo polnopravna državljanka, ki bo imela svoje zastopnice v vseh javnih ustanovah, političnih, gospodarskih in kulturnih, bo mogla dovolj zaščititi svoje interese, ki so obenem interesi njenih otrok, rodbine in torej — interesi vsega naroda in vse države.

Literatura: Statistični godišnjak 1934/35; izvestja srednjih, učiteljskih in meščanskih šol za 1935/36; Socialni arhiv 1.—3., 10.—12. 1936; Gospodinjska pomočnica; Babiški vestnik; 1551; Zbornik Del. zbornice 1930; Davčni zapisi za l. 1936; Stalež osebja p. t. t. direkcije 1. l. 1936; Slov. Narod, Slovenec. Prijetna dolžnost mi je, da se zahvalim za ljubeznivo pomoč vsem posameznikom, uradom in zavodom, katere sem prosila za podatke.

Iz Bele Krajine

(S tabora „Doma visokošolk“ od 1.—22. julija t. l.)

Zlata Pirnat

Tam onkraj Gorjancev in Kočevskih hribov, do Kolpe in še čez njo, leži hribčast kos zemlje. Od vinskih goric se preliva v bukov gozd, v žitna polja, travnike, brezove gaje in stelnjike. Sem in tja razdrta, odprta rdeča prst, posejano sivkasto modro kamenje, ob cestah umazane mlake polne žab. Tam, kjer se tla naglo dvigajo in se pokazujejo apnenaste skale, odkriješ, da je zemlje zelo malo, le nekaj centimetrov v globino. Prelomi in razpoke, v katerih izginja deževnica, ti pojasnijo, zakaj se prst tako hitro posuši in poka, zakaj je ta zemlja tako žejna, vedno žejna. Pokrajina je vedra, zelena v vseh tonih, od zelenega žametca bukev, do tenke blesteče svile travnikov, od sivomodre zelene trte do drhtečega, prosojnega zelenila brez. Ceste se vijejo, vzpenjajo, padajo, kot beli trakovi vežejo vasi in trge. Cepijo se pota in stezice, ki zginjajo v gozdu. Kolpa obroblja ves ta prelepi, razgibani svet, teče mirna, dostojanstvena, valovi, sprejema blesk sonca in neba, odsev vrb, ki se sklanjajo nad njo, odsev skalovja, ki se dviga sem in tja visoko nad bregom. Vasice so raztresene, sestavljene iz več ali manj zaselkov, med katerimi so vrtače, vrtovi, njive, travniki, pusté gmajne. Hišice so s slamo pokrite, brez dimnikov, dvorišča umazana z razlito gnojnico. Na travnikih se pasejo v zgodnjih jutranjih ali večernih urah črede krav in volov, v gozdičkih in stelnjnikih pa krдела ovc in koz. Vrtovi so enolično zasajeni s krompirjem, zeljem in malo fižola, njive z žitom in lanom. Ljudje so suhi, zgarani od dela, nagubanih, ožganih lic. Njih bela obleka se dobro podaja v to zeleno pokrajino. Otrok je veliko, zelo veliko, preveč. Preveč prebivalstva za ta revni košček kraške zemlje, ki nudi ljudstvu komaj za pol leta prehrane. Izsekani gozdovi ti povedo, kako si pomagajo za drugo polovico leta. In kljub temu velikemu številu ljudi so vasi in trgi v Beli Krajini zaspani, mrtvi. Novih zgradb je le malo, pa tudi te se tako slabo podajajo v naselja s prastarimi temnimi hišami, iz čijih oken lijejo slapovi rož, z napol porušeni gradovi in komendami, ki pripovedujejo o preteklosti.

Na poljih in njivah se sklanjajo belo oblečene ženske postave. Zapomnite si njih obraze. Srečali jih boste tudi na vrtovih, pri živini, na domu pri kuhi in otrocih, pri trenju, pranju in belanju lana, pri preji in pletenju, pri gospodinjstvu in vzgojnem delu, pri vezenju in slikanju pisanic. Delo za vsakdanji kruh, skrb za otroke in hišo se prepleta z vrtenjem kolovrata in ljudsko umetnostjo.

Kmetica v Beli Krajini podpira res tri ogle hiše. Dela od ranega jutra do kasnega večera; v letnem času za njo ni počitka. Njeno telo je suho in sloko, njene roke raskave in žuljave, lice izdelano in nagubano. Vsa pojava naredi utrujen in izmučen vtis. Njen mož, „gospodar“, kakor mu pravi, ne ravna z njo grdo, vendar ji prepušča večji del dela. Ceni le to njeno delovno moč, ne pa njene volje in hotenja. Ne spozna, kdaj se obrabijo njene sile in da je spričo svoje ženske narave podvržena še drugim naporom, ki ji izčrpavajo telo.

Otok ima veliko, skoraj vsako leto po enega. Večina teh žen, ki jih srečate na poljih, je nosečih, težko se prigibajo in delajo. Zavedajo se, da ni prav, da jim kljub vsem naporom pijejo kri in življenje toliki otroci. Toda ker je tako „božja volja“ — se udajo, sprejemajo ravdušno ta nova življenja in ne skrbijo za nje toliko, da bi jim

bili duševno zelo v breme, ker se ne zavedajo vse odgovornosti za nje. Pač je težko pri mizi, ko je treba nasititi toliko lačnih ust. Zato so dojenčki tako slabotni in blede, zato jih toliko pomre, pa tudi število mrtvorojenih je veliko. Popolnoma zdravi in normalni so večinoma le najstarejši. Veliko je božjastnih, veliko pohabljenih, še več jetičnih. Kljub temu da imajo v vasi babico, rodi večina žen sama, včasih s pomočjo moža, vstaja že tretji, četrti dan in gre na delo. Res da čuti bolečine, čuti da se v njenem telesu nekaj trga, toda delo čaka. Zaščitna sestra je v celi Beli Krajini samo ena, preobložena z delom. Zdravstvenega doma sploh ni.

Prehrana je slaba. Zelenjava redko kdaj pride na mizo. Žganci, mleko in vino pomešani s šmarnico, to je glavna jed.

Obleka: belo laneno domače platno, nekje tudi slabe tovarniške cunjice, rumena ruta, črn predpasnik. Prav za prav okusno. Toda čevlji? In ko zaveje mraz in sneg?

Voda je daleč, pogostokrat je zmanjka. Mogoče zato hišice niso čiste. Majhna okenca, nizki stropi. V sobah premalo ležišč za toliko ljudi. Kakšna starica ali bolnik leži po vse dneve na neprežračenih postelji. Zrak je zatohel, dušeč. Kuhinja vsa temna od dima in saj, ki visijo s stropa kot črni sijajni stalagmiti. Tla so ilovnata, le v izbah lesena, strehe slamnate — v takih izbah naj se spočijejo ljudje od več kot 12 urnega dnevnega dela, žene, ki so noseče, ali dojijo in imajo z možem eno samo posteljo?

Zima res nudi počitek telesu in nekaj zabave ob večerih, ko žene predejo in tkejo in se shaja mladina. Tedaj je veselja, smeha, pesmi in zdrave šale. Pozabi se nekoliko na vsakdanje skrbi, dokler je v shrambah še kaj živil. Ko pa pritisne lakota in slabo oblečena telesa drhtijo od mraza, je ta smeh le še krinka, da zakrije gorje.

Ljudje so zbiti, trudni. Kljub temu je Bela Krajina dala že dovolj domače inteligence in sposobnih mož. Sedaj pa je beda že tako velika, da tudi ambicija ugaša. Od kod naj jo vzamejo? Vse poskušajo, pa se vendar ne izboljša prav nič. Rezignacija se čuti povsod. Dobro občutijo, da jih zemlja ne more hraniti. Nekdaj, za Vojne Krajine, je vlada potrebovala ljudi in jih tu pogosto naseljevala. Čim več, tem bolj je bilo. Sedaj pa jih ni več treba toliko. Državnih plač ni več, zemlja pa ne more nuditi vsem dovolj kruha. Radi bi se izselili, pa so meje zaprte. Nekateri, zlasti pravoslavni in unijati, se selijo v Slavonijo okrog Novske; v nekaterih vaseh je že do 400% izseljenih. Slovenci se rajši držijo svoje grude.

Narod je sicer miren toda strankarsko močno razcepljen. Na meji Hrvaške je, a ne zaveda se, da je njegovo poslanstvo ohraniti zvestobo svojemu narodu. Jezik je močno pomešan s hrvaškimi izrazi, pa tudi v običajih in načinu življenja se občuti hrvaški vpliv. Tipičen primer te dvojnosti je hiša Tomašičev v Vinici. Enemu bratu so postavili v znak zahvale marmornato ploščo Hrvatje, drugemu pa Slovenci. Od časa do časa se navdušijo ob besedah zdaj enega zdaj drugega spretnega političnega agitatorja. V iskanju, kako bi popravili svoj obupen položaj, se naslanjajo zdaj na to, zdaj na ono politično stranko. Danes pa so že siti vseh teh homatij in rezignirano izjavljajo: saj ne bo nihče za nas naredil prav ničesar. Kot mora jih pritiska nova uredba o likvidaciji kmečkih dolgov. Zadolženi pa so vsi. Komaj 3—4 v vsaki vasi ne bodo prizadeti.

Ob tem dejstvu se res moramo zamisliti. Skoraj cele vasi bodo ostale brez strehe. Ali ni to propast kmečkega stanu? Danes je kmet tlačan prav tako kot nekdanj. Nekoč je služil grajščaku, danes pa menda že sam na ve komu vse. Vsem je dolžan, ne ve, kdo vse mu lahko potrka na vrata in odpelje volička. Kmečki stan propada. Res da ne samo pri nas. Že gledamo tam v daljnji bodočnosti novi poklic „ekonomov“, ki bo nadomestil kmeta in njegovo vas. Toda koliko gorja in bede, koliko krize, koliko trpljenja bo še izzvalo to preoblikovanje od kmeta do ekonomov! Ali bo ta preobrat naš narod gospodarski sploh mogel sprejeti in vzdržati in kako?

* Nekateri sociologi imenujejo tako bodoči poklic, ki bo nadomestil današnjega kmeta. Razlika med ekonomom in kmetom je v tem, da kmet v glavnem producira zase in družino, ekonom bo pa za prodajo in izvoz.

Nekoč je bila vas polna življenja in romantike. Danes se izpreminja v razvalino brez lastne kulture in lastnega bistva. Poglejte samo otroke. Še oni ne kažejo temperamenta. Mogoče so prav zato belokranjske vasi tako mirne. Deliktov je malo, ali skoraj nič, pač pa precej nezakonskih otrok. Ljudje splošno imajo dober spomin, toda razumejo malo. Ali se motim, zdi se mi, da so že malo degenerirani? Žene so bolj zaupne in bolj pristopne sodobnim nasvetom in prijazni besedi. Moški pa razen „Amerikancev“ nezaupni. Mogoče pa je bil tak odnos le do nas deklet?

Vasi ležijo mirne in pozabljene. Dnevi teko drug za drugim: vedar, gorak, soparen, megljen, deževen ...

Ljudje delajo in živijo, prav za prav garajo in životarijo. In mi smo v 20. stoletju. Civilizacija? Kultura? Žensko vprašanje? O pač, pozna se. V vaseh so tudi učiteljice, celo upraviteljico imajo v šoli v Adlešičih in upravnico pošte, mlado, simpatično dekle. To je vpliv in pomoč mesta: nadomestilo za vse slabe pojave in gorje s katerimi je obdarilo vas.

Nehote se vsiljuje vprašanje, zakaj je danes tako? Nekoč je kmet jedel prav tako koruzni kruh in krompir, pil prav tako vino, pomešano s šmarnico, kmetica je rodila brez pomoči in hodila prav tako trefji, četrti dan na delo. Ljudje so delali in garali kakor danes, spali na trdih posteljah v zatohlih izbich. Otroke niso nič bolj negovali kot danes. — In vendar? Pravijo, da je kmet bil zdrava rezerva svežih narodovih sil. Kar se je v mestu obrabilo in izhiralo je dobilo od tod nov, svež, zdrav dotok. Danes pa ni več tako. Naš kmet in naša vas niso zdravi, niso več zakladnica narodne življenjske moči. — Ali je življenje tako zapleteno tudi na kmetih, ali je obča zmeda, naglica in degeneracija prišla že v toliki meri tudi sem? Kaj pa če se motijo tisti, ki trdijo, da je preje bilo vse tako lepo in dobro? In četudi je bilo tako, danes ima kmet za svoje življenje večje potrebe, rabi boljšo hrano, več higijene, boljšo posteljo, več počitka, sicer bo izkervavel.

Ko zagledate mirno, v vroči zrak potopljeno vas, blatne pocestne luže, slabo oblečene, zgarane ljudi, nezdrave, rahitične otroke, dvorišča s prelito gnojnico, vas kar zazebe, da ima šola upraviteljico in pošta upravnico, da imajo vasi toliko kulturnih in političnih organizacij. Ob Gasilskem, Seleksijskem in Pevskem društvu se vrstijo Prosvetno društvo, Sokol, Društvo kmečkih fantov in deklet, Kmečka sloga itd. Kaj počnejo te organizacije s svojimi zvenečimi ideologijami in programi?

Ko pa nad to pozabljeno pokrajino in bednimi raztresenimi zaselki slišiš ropot motorjev aeroplanov, ko veš da so Adlešiči dobili telefon (ker bodo manevri), se res moraš vprašati, ali se ta čuda tehnike ne rogajo kmetu, da gara do onemoglosti danes, ko je tehnika že premagala vseмирje in zrak?

Kritike in poročila

Ljubljansko gledališče. Drama. Fodorjeva Matura je v Zagrebu v režiji g. Grete Krausove dosegla resnično umetniško višino, v Ljubljani pa izpopolnila le lahkotni del repertoarja. Nepotrebna karikiranja so posameznim osebam vzela naravnost in prepričevalnost, kar je zabrisalo tudi skoro vse etične poudarke igre in večino duhovitosti posplošilo v navadne smešnice. Pravega srednješolskega vzdušja ob njeni uprizoritvi nisi občutil. Mestna dekliška gimnazija je bila bolj podobna navadni podeželski šoli, profesorski zbor učiteljski generaciji iz Cankarjevih del in dijakinje navitim lutkam. Dejanje se je vršilo v prepočasnem tempu in črtanje teksta je idejni dograditvi znatno škodovalo. Delo, čigar sila ne leži toliko v dejanju in odkritju kakih novih vprašanj in teženj, ampak predvsem v posrečenem prikazovanju gimnazijskega okolja, v nepremostljivem prepadu med profesorji in dijaki ter zanimivih kombinacijah različnih

značajev in temperamentov, ki jih družijo le srednješolski zidovi, je zato ob ljubljanski uprizoritvi, ki je posvetila večino pozornosti dogodkom, izgubilo na svoji trajni ceni in globini, kar pa ni preprečilo, da ga občinstvo ne bi sprejelo s simpatičnim odzivom.

Izrazito dvojno reakcijo pa je doživela uprizoritev Brnčičeve drame Med štirimi stenami, s katero se je mladi slovenski avtor prvič predstavil kot dramatik. Delo ima vse pozitivne in negativne lastnosti, ki morejo spremljati mladega pisatelja; tako pogum, s katerim avtor razgalja tudi najbolj nerazgaljiva in včasih močno občutena osebna doživetja, množico aktualnih problemov, ki jih v njihovi elementarni teži starejši človek ne bi občutil v tako primarnem obsegu, bister vid za razne drobnosti in včasih komaj zaznavna dejstva, prav tako pa pristransko označevanje posameznih oseb, krivično nerazumevanje starejše generacije, nedognano reševanje težjih vprašanj in mnoge pomanjkljivosti v zgradbi in dialogu. Delu je priznati, da je zgrajeno na strogo resničnem gradivu, ki pa bi ga bil moral avtor umetniško močneje predelati. — Režiser g. Stupica in igravci so se potrudili na moč. Izčrpali so iz dela vse možne prednosti in skušali zabrisati marsikatero avtorjevo nespretnost in okornost.

Nušičev „Dr“ je zgodba o mladem publoglavcu, čigar bogati oče misli, da mora domačemu premoženju odgovarjati tudi znanstvena kariera njegovega sina. Nekega revnega študenta pošlje na sinovo ime v Švico po doktorat, samo da bi pripravil edincu imenitno ženitev in srečno bodočnost. Študent pa si v tujini poleg doktorske diplome ustvari na tuje ime tudi družinico. Ko prideta žena in otrok za njim v domovino, se resnica izkaže. — Dejanje ima v zasnutku spretno zagonetko v zmedu z različnimi osebami, naslovi in sorodstvi ter živo in realno prikazuje mentaliteto nadutih parvenijev, s čimer so v zvezi tudi zanimivi moralni konflikti; v razsnovi pa je delo dolgovozno, razvlečeno in težko prebavljivo. Posamezni spretni nušičevski oderski efekti ne odtehtajo gostobesednih navlak in delo vidno pada vse do zaključka, ki lahkomišelnih nakan in podlih povzročiteljev ne razkrinka s kako gogoljevsko brezobzirnostjo, kar bi dalo komediji vsaj na koncu potrebni umetniški poudarek, ampak ga enostavno razplete v burkasti „srečni izid.“ Mladi gospodič se namreč poroči s Švicarko in tako mehanično reši vse zamatnosti. Občinstvo je delo zaradi neposrednih, aktualnih šal hvalježno sprejelo, režiser g. Kreft je svojo nalogo spretno izvršil, med igravci so najboljše like postavili Daneš, Nablocka in Mira Danilova.

Proslava petindvajsetnice Levarjevega oderskega delovanja je prinesla obnovitev Rostandovega „Cyrano de Bergerac“. Delo je v novi razkošni uprizoritvi iznova utrdilo globoko umetniško ceno te klasične stvaritve francoske dramatične literature, ki s pretresljivo resničnostjo prikazuje ljubezen globokega in ubogega pesnika in vojaka Cyranoja, v čigar srcu „nikoli ni vsahnil vir“, ki pa mu je šlo v življenju vedno „vse narobe“. Suvereno je stal ves čas v ospredju mogočni, osebno doživljeni lik jubilanta Levarja, ki je z globoko zamišljeno kreacijo prepričevalno dokazal zreli plod svojega petindvajsetletnega napora. Kljub skrbni režiji g. Cirila Debeveca in dobri igri vseh nastopajočih so se mnogi blesteči verzi nedoseženega Župančičevega prevoda vendar izgubili.

Zadnja premiera letošnjega leta je bila veseloigra Tisočak v telovniku, čigar avtor je ljubljanskemu občinstvu v dobrem spominu še iz „Treh vaških svetnikov“. Tudi „Tisočak v telovniku“ je dobra burka, katere veselost in moč pa ne izvirata iz zapleta glavnega motiva samega, ki ni kdo ve kaj posrečen, ampak iz dobrih označitev in spretno nanižanih komičnih situacij. Režiser g. Bratko Kreft je mnoge avtorjeve duhovite zamisleke posrečeno izrabil in dal igri vedro svežino in tekoč tempo. Največji uspeh uprizoritve pa je povzročil nosilec glavne vloge krojaškega pomočnika g. Daneš, ki je od začetka do konca vzdržal občinstvo v najveselejšem razpoloženju. Dobro zamišljeni figuri sta podala tudi g. Gregorin kot krojaški mojster in ga. Rakarjeva kot njegova žena.

Poročilo o ginekološkem in porodniškem delu v l. 1920—1936, uredil dr. Alojz Zalokar, izdala in založila Tiskovna zadruga v Ljubljani, 86 str., cena broširani knjigi 80 din. — Te knjige sicer naše uredništvo ni dobilo v oceno, najbrže zato, ker je namenjena le strokovni javnosti in bi bila dober del širši javnosti nerazumljiva zaradi popolnoma strokovnega izražanja, nedostopna pa tudi po svoji visoki ceni. Kljub temu pa prinaša knjižica toliko splošno, posebno pa za žene zanimivih podatkov, da se mi zdi potrebno, da ženski list o njej poroča. Knjiga je poročilo o delu v ljubljanski ženski bolnišnici in porodnišnici v zadnjih 17 letih. Iz upravnega poročila posnemamo, da je število sprejemov (skupno v bolnišnico in porodnišnico) naraslo od 1.968 v l. 1924 na 4.068 l. 1936 in število oskrbovanih dni (vštevši novorojenčke) od 33.923 na 58.972. Porast gre predvsem na račun porodniškega oddelka. Število sprejetih se je torej v tem času skoraj potrojilo, število oskrbovanih dni skoraj podvojilo. Dohodki pa so v istem času narasli — najprej od 1.313.947-52 l. 1924/25 na 2.069.513-60 l. 1930/31, potem pa spet padli na 1.404.669-57 l. 1936. To se pravi, da ima bolnišnica za trojno število oskrbovank in dvojno število oskrbovanih dni na razpolago le 90.718-05 din več. Zanimivo je, da so se lastni dohodki skoraj podvojili, padla pa je podpora nadrejene oblasti, in sicer nekako na polovico! Izdatki so bili vedno točno v soglasju z dohodki. Prihranilo se je predvsem pri prehrani in kurjavi, kjer so izdatki 1936.l. manjši kakor 1924, nekoliko večji so osebni izdatki, izdatki za zdravila in „drugi“. Za žene je zanimivo, da je med 297 zdravniki, ki so v tem času delali v bolnišnici kot stažisti, volonterji, sekundariji in asistenti, bilo 29 zdravnic, torej nekako 10%. — Zanimivo za žene je poročilo babiške šole. Pred 1918. l. je vzgajala babiška šola babice le za ozemlje nekdanje Kranjske — 500.000 preb. in 17.000 letnih porodov. Od 1918 dalje pa deluje za vso Slovenijo — 1.000.000 preb. in 29.000 letnih porodov. Vzgojila je v desetletju 1857-1866 — 297 babic, v desetletju 1917/1926 — 244 babic, v desetletju 1927/1936 pa — 96 babic! To se pravi manj babic, čim več je ljudi. Od 1927 dalje absolvira babiško šolo le vsako drugo leto 19—20 učenk. Res da se je v tem času podaljšala učna doba na 18 mesecev, vendar bi bilo treba pač na te tečajne sprejeti več učenk, ker še zmerom tisoče žen rodi brez porodniške pomoči in bi razen tega na deželi lahko primerno izobražene babice vršile važno nalogo v širjenju higiene. Število sprejemov na ginekološkem oddelku (bolnišnici) je naraslo od 1.084 1923. l. na 1.882 1936 l. Naraslo bi bilo bolj, ako bi mogla bolnišnica več sprejeti, česar pa zaradi omejenega prostora ne more. Odtod tudi velik odstotek operativnih zdravljenj — 57%. V marsikakem primeru bi šlo brez operacije, ako bi bilo dovolj prostora in časa za dolgotrajno zdravljenje brez operacije. Tako je tesen prostor silil na operacijo, da je bilo mogoče bolnico prej odstraniti iz bolnišnice in narediti prostor drugim. To se pravi: revna žena, ki se ne more zdraviti drugače kakor v bolnišnici, se mora pogosteje podvreči operaciji, kakor imovita žena, ki si lahko privoščo privatno zdravljenje. — V 17 letih je bilo izvršenih 12.743 operacij, skoraj ena četrtna trebušnih. To so bile operacije zaradi raka, mioma, otekline jajčnikov, vnetja trebušne mreže itd. Transfuzij krvi je bilo 109. Zelo veliko je predpadlih maternic — 811 primerov. Predpad maternice je večinoma posledica prezgodnjega vstajanja in pretežkega dela po porodu. — Raka je bilo v 17 letih 1.027 primerov. Število se giblje v posameznih letih od 38 do 89, 1936 jih je bilo 53. Največ je bilo primerov raka materničnega vratu. Kar se zdravljenja tiče, le dva citata: „Največjo primarno mortaliteto (umrljivost takoj po operaciji)* izkazujejo karcinomi tretje skupine, ker smo bili primorani operirati tudi one mejne primere, pri katerih bi bila vsaj v začetku zdravljenja primernejša aktinoterapija“ (zdravljenje z obsevanjem). In: „Ozdravili smo torej samo vsako 7. ženo, ki je bolehal za karcinomom materničnega vratu. Če bi imeli na razpolago še aktinoterapijo za postoperativno (po-operativno) zdravljenje in za zdravljenje inoperabilnih karcinomov (kjer ni mogoče operirati), bi se odstotek absolutnega (popolnega) ozdravljenja dvignil najmanj za 10%“. — Torej: zdravje in življenje teh revnih žen je vprašanje denarja — ker ga ni, trpijo in umirajo po nepotrebnem žene, ki ne

* Opazke v oklepajih moje, O. G.

premoroje drugega privatnega zdravljenja! — Izvenmaterničnih nosečnosti je bilo 354. Število je naraslo od 4 l. 1920 na 34 l. 1936, doseglo pa l. 1931 celo 41. To je posledica večjega števila umetnega splava, ki povzroča vnetja, ki spet omogočajo izvenmaternično zanositev. Smrtnih primerov je bilo 8. — Splavov je bilo vsega skupaj 5739, število je naraslo od 153 ali 14,5% vseh sprejemov l. 1920 na 583 ali 30,92% sprejemov l. 1936. Število stalno narašča. Umrljivost je bila 1,29% (porodov 0,71%). Velika umrljivost je posledica predvsem kriminalnega splava, izvršenega po mazačkah izven bolnišnice. Žrtve tega splava so po veliki večini — revne žene. — Porodnišnica ima primerno prostora za 1000 žen, sprejela je pa 1936 l. 2186. Tudi število porodov v porodnišnici stalno narašča, ker se vsled težkih gospodarskih razmer vedno več žen zateka v bolnišnico. Rodilo je 1920 l. 813 žen, 1936 l. 2.106. Mrtvorojenih otrok je bilo med 6,78% in 2,92%, pri čemer je razveseljivo dejstvo, da se to število in odstotek niža. Umrljivost novorojenčkov je bila od 8,91% do 2,66% — zadnje število 1935. l. 1936. l. je spet malenkostno naraslo na 3%. Vendar vobče tudi to število trajno pada. Umrljivost mater se je gibala med 1,77% in 0,32% — tudi tu so odstotki vedno nižji, že osem let ne dosežejo več 1%. Velika večina porodnic je bilo iz Ljubljane, torej bolnišnica ne služi toliko okoliškemu prebivalstvu, kakor bi bilo želeli. — Naslednja poglavja knjige se bavijo z različnimi komplikacijami pri porodih in njihovim zdravljenjem. Porodnih operacij je bilo 3216. Cesarskih rezov je bilo 260, predležeh otroških postelje prav toliko, prirasilih placent, atonij (neskrčenje maternice po porodu) celo 1.116, eklampsij 148 (12,83% umrlih), prečnih lég 435.

Posamezna poglavja so napisali zdravniki dr. Franc Novak, dr. Vito Lavrič, dr. Jožica Žitko, dr. Štefka Divjak, dr. Pavel Lunaček, dr. Ivan Pavšič, dr. Vladimir Trampuž, dr. Bogomil Rož. Knjiga je opremljena z 9 slikami. Pri čedni opremi je sodeloval dr. Josip Herford. — Knjižica je malo obsežna — saj statistika, iz katerih po večini sestoji, navadno v tisku ne kaže ogromnega dela, ki ga stane njeno zbiranje. Kljub majhnemu obsegu je knjiga vendar za nas ogromnega pomena, ne toliko zaradi preprostosti, kakor zaradi bodočnosti: ker tako jasno kaže, kaj je treba še narediti in zahtevati od naših oblasti, da naredite: treba je razširiti bolnico, treba ji je dati na razpolago sredstva, da bo mogla na vse znane načine zdraviti žene, ki pridejo vanjo, kajti tudi najrevnejši ženi mora biti dostopen ves napredek medicine. Ni je večje krivice, kakor imeti privilegije za nekatere tam, kjer gre za življenje in zdravje. Razširiti se mora tudi porodnišnica, da bo mogla vršiti vse tudi socialne in vzgojne naloge, kakor pravi v uvodu dr. Zalokar: „Važnost materinstva se mora priznavati ne samo s sentimentalno ljubeznijo, ampak tudi s stvarno gmotno podporo. Vsaka ženska bolnica mora biti zatočišče, v katero se zateka zdravstveno ogrožena žena, poleg tega pa mora biti trdnjava za obrambo pred vsemi zdravstvenimi in socialnimi sovražniki, ki ... naskakujejo prirodno žensko generativno silo. Tem nalogam ustrežajoča bi morala biti ženska bolnišnica pravi dom materinstva ... Zato ne zadostuje samo klinično delo ... to delo je treba brezpogojno izpopolniti s socialnim in pedagoškim delom“.

O. G.

Emile Schaub-Koch, Florenca: Miha Maleš. (Ljubljana 1937, 89, 64 strani. 1 barvna priloga, 82 reprodukcij, izdala Bibliofilska založba v Ljubljani, Pod turnom št. 5, cena 70 din.)

Miha Maleš je nastopil v slovenski upodabljaljoči umetnosti leta 1927 in je že tedaj pokazal, da je ena najbolj borbenih osebnosti slovenskega povojnega slikarstva. Umetniško izoblikovan v Pragi, je takoj ob svojem prvem nastopu potrdil, da v njegovih delih vre nov vir slovenske umetnosti, ki v ničemur ni bil naslonjen na predhodnike. Predstaviti mnogovrstno in izredno plodovito delo tega slikarja tudi širši javnosti, je namen monografije, ki je pred kratkim izšla v izdaji Bibliofilske založbe v Ljubljani. Take izdaje o pomembnih umetnikih so pri nas precej osamljen pojav.

Maleševa monografija omogoča zaokrožen in po najpomembnejših delih celoten pogled na umetnikovo ustvarjanje, njega vlogo in pomen v slovenskem modernem slikarstvu.

Pri pregledu te v vsakem pogledu odlično uspele publikacije, nas zlasti preseneča mnogovrstnost načinov umetnikovega izražanja. Skoro ni slikarske ali grafične tehnike, ki je Maleš ne bi obvladal. Njegov način izražanja je moderen, a kljub temu tesno povezan z globokimi duhovnimi koreninami domače zemlje, kot to pri slikarju velikih umetniških kvalitiet drugače tudi biti ne more.

Bogastvo umetniškega pojmovanja in svojstven način obravnavanja dane snovi, zatem dovršenost forme in vseskozi lirični način izražanja so glavni elementi, na katerih sloni vse Maleševo umetniško delo.

Uvod v monografijo je napisal znameniti švicarski umetnostni zgodovinar in kritik prof. Emile Schaub-Koch, ki je Maleševo delo ocenil s širšega evropskega gledišča, opisal najznačilnejša slikarjeva dela in vse tehnike, ki so umetniku domače. Morda nekatere ugotovitve pisca, ki živi oddaljen od središča slovenskega umetniškega življenja, niso v celoti vzdržljive, na drugi strani pa je zanimivo, da prihaja avtor na nekaterih mestih do enakih dognanj, kakor naši domači umetnostni kritiki. Kar pa daje uvodu prof. Schaub-Kocha posebno vrednost, je njegovo veliko poznavanje celotne materije evropske umetnosti in pravičen odnos do slovenske upodabljaljoče umetnosti sploh. V ta evropski okvir pisec tudi objektivno pravilno uvršča našega slikarja, ki ga je ne samo z ožjega domačega stališča, marveč tudi s širšega evropskega gledišča možno smatrati za odličnega predstavnika sodobne moderne umetnosti.

Francoskemu uvodu pisca sledijo slovenski prevod s številnimi opombami prevajalca, ki olajšajo razumevanje obravnavane snovi, in podatki o piscu uvoda in slikarju Malešu.

V grafičnem pogledu je knjiga, zlasti kar se tiče razporeditve reprodukcij in tiska, izvrstno uspela in je tiskana na prvovrstnem krednem papirju za umetnostni tisk.

Knjiga se naroča tudi naravnost pri Bibliofilski založbi v Ljubljani, Pod turnom št. 5.
Martin Benčina.

Obzornik

Delovni tabor „Doma visokošolk“ v Adlešičih. Dne 1—22. julija se je vršil v Adlešičih prvi delovni tabor „Doma visokošolk“, pod okriljem Unije za zaščito dece. Materialno pomoč so prispevali župan mestne občine ljubljanske g. Adlešič in Društvo za Belo Krajino. S knjigami so pomagali: Mladinska Matica, Cankarjeva družba, Učiteljska tiskarna, Jugoslovanska knjigarna, Ženski svet, Žena in dom, Higijenski zavod v Ljubljani in Centralni higijenski zavod v Zagrebu, ter nekaj privatnikov.

Program, ki je bil zamišljen širše, se je zaradi pomanjkanja sredstev in strokovnih moči omejil na splošna kulturna predavanja, zdravstvena in higijenska predavanja, pouk o negi dojenčka, otroški vrtec in knjižnico, ki je marljivo poslovala ves čas tabora. S podporo omenjenih dobrotnikov se je nakupilo otročjega perila, pleničk ter nekaj obleke, in razdelilo najpotrebnejšim. Odziv v vaseh je bil lep in razveseljiv.

Največjo korist so gotovo imele visokošolke same v spoznanjih resničnega položaja našega kmeta in vasi v tem kotu slovenske zemlje. Izkustva prvega tabora jim bodo pomagala za popolnejše in smotrnejše delo v bodočih taborih. V ta namen so tudi ustanovile „Taborski fond“. Želeti pa bi bilo, da naša mladina v tem prepotrebem in koristnem delu najde pri javnosti in oblasteh več razumevanja kot se je to pokazalo sedaj.

Žena v visoki službi. 13. VIII. je bila zdravnica, sekcijski svetnik dr. Marta Johanovska imenovana od predsednika češke republike kot prva žena za ministerijalnega svetnika. Dr. Johanovska se zanima za borbo proti tuberkulozi, spolnim boleznim in alkoholizmu. Nenadomestljiva je v svojem uradu predvsem kot poznavalka proračuna in finančna referentka.

Dve tretjini naroč- nine za tekoče leto

nam še dolgujejo naše naročnice. Prejele smo torej komaj eno tretjino, medtem ko moramo kriti stroške za že pretekli dve tretjini. Prosimo, da to premislijo vse, ki so v zastanku in da nam nakažejo zapadlo naročnino takoj. S tem nam prihranijo stroške in delo z opomini, sebi pa neprijetno nadlego ž njimi.

Mestna hranilnica Ljubljanska

	Nove vloge	din 50.000.000.—
Oproščene vloge, prenešene na nov račun	„	60.000.000.—
Skupno stanje novih vlog		din 110.000.000.—

Nove vloge vsak čas izplačljive

Obrestna mera do 5%

**Za vse vloge jamči mestna občina
Ljubljanska**

Drobna knjižica z veliko vsebine

Dekliško perilo

modeli in kroji za deklice od 12—18 let. Posebno bogate priloge z risbami za vezanine, ki so uporabne tudi za okras otroških obleke in predpasnikov. Cena Din 6.—. Denar je poslati z naročilom vred

Mlade matere,

ki pripravljate perilo za svojega novorojenčka, naročite si pri nas polo s 25 modeli in kroji za

vse perilo, ki ga potrebuje novorojenček

Z naročilom pošljite **Din 5.—**; lahko tudi v znamkah

Ženski Svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina za list z gospodinjsko prilogo „Naš dom“, modno prilogo ter krojno polo z ročnimi deli znaša din 64.—, polletna din 32.—, četrtletna din 16.—. Posamezna številka din 6.—. Sam list s prilogo „Naš dom“ din 40.—, same priloge din 48.—. Za Italijo Lit. 24.—, posamezna številka Lit. 2.50; za ostalo inozemstvo din 85.—. Rač. poš. hran. v Ljubljani št. 14004. Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ul. 12/II. Izdaja Konzorcij Ženski Svet v Ljubljani. Za konzorcij in uredništvo odgovorna Milka Martelanc.

Tiska tiskarna Veit in drug, družba z o. z., Vir, p. Domžale (Predstavnik P. Veit, Vir).